

ศิลปินบ้าน

ชนเผ่าในลาวตอนใต้

ประทับใจ สึกขา
โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปี 2550
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

“แต่ชนเผ่า”

แม่เป็นเพียงชนเผ่าอยู่เขาเขต

ดูตุเรศว่าคนป่าช้าขมุขมอย

รอบกายมีแต่ป่า-น้ำ-ดงดอย

ก็ใช้ว่าจะถ่อยตำซ้ำอนารยะ

ยังสร้างสรรค์เหตุการณ์ล่ำเลิศ

ความงามเกิดตามใช้สอย ใช้สอยสะ

ไร่จริตเสสสร้างแต่งหรรู้กาละ

จึงมีอัตลักษณ์เฉพาะเหมาะสมงาม

ทั้ง ทอ-จัก-ถัก-สาน และงานแกะ

ชนเผ่าเงะ ตะโอย มะกอง ร่องขาน

อีกกะตุ กะตาง สะดาง ยะเหิน เนิ่นนาน

แยกเป็นบ้านเป็นเรือนเพื่อนกัน

เรียก “ลาวเทิง” อยู่บนใช้ชนชั้น

ต่างมีพื้นมีผิบบนสวรรค์

พอถึงปีผีร้ายเริงเมามัน

ควายขาสั้นถูกบั่นแเบะชำแหละกิน

เช่นสร้างผีปอบใหม่ใสสุด

คนได้จดเหล้ากลั่นกันถ้วนถิ่น

ห้องประโคนหม่อมมโหรรทึกยิน

สนั่นดินฮอดสรวงสวรรค์บันเทิงเอย ฯ

[Handwritten signature]

(รศ. ดร. วิโรฒ ศรีสุริ)

ที่มา

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่เป็นผลงานและภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้าน ที่เปรียบเสมือนกระจกเงา สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไรในแต่ละยุคแต่ละสมัย อาจกล่าวได้ว่า ศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่เกิดควบคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการมีชีวิตอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ จึงมีการคิดค้นวิธีการเพื่อให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัยจากภัยอันตราย อีกทั้งความต้องการใช้สิ่งต่างๆ ยังเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์คิดประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมา ผลงานศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มาพร้อมกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมนุษย์ ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักทำการเพาะปลูก มีการตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นที่เกิดการสร้างสิ่งต่างๆ ที่มีความงดงามเพื่อสนองความต้องการทางใจและสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวให้สังคมมนุษย์อยู่ร่วมกันได้เป็นปกติสุข งานหัตถกรรมและศิลปะทุกสาขาจึงได้เริ่มพัฒนาเมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้น ทำให้ความจำเป็นในการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และลักษณะรูปแบบของศิลปะพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นก็เริ่มมีความแตกต่างกันแม้จะมีหน้าที่ใช้สอยอย่างเดียวกันก็ตาม ซึ่งลักษณะดังกล่าวเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความจำเป็นในด้านประโยชน์ใช้สอย วัสดุหรือวัตถุดิบ รสนิยมตกทอด สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพแวดล้อม เป็นต้น

ศิลปะพื้นบ้านเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ความรู้สึกเคยชินที่มนุษย์ได้พบเห็นอยู่ทุกวัน ความเรียบง่าย และความงามอย่างธรรมดา จึงเป็นเหตุที่ทำให้คนเรา ไม่ค่อยเห็นความสำคัญ การสืบสานศิลปะพื้นบ้านชนเผ่าในลาวตอนใต้ ด้วยภาพถ่าย ในด้านการจักสาน การทอผ้า เครื่องประดับ และอื่นๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในแถบลุ่มน้ำโขงเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้านอันงดงาม และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สืตคองประเพณี ความเชื่อถือ วัฒนธรรม-สังคม และอื่นๆ ของชนเผ่าต่างๆ ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนตามภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำรงชีวิต แม้จะเป็นวิถีชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมปัจจุบันก็ตาม

ประทับใจ ลิกขา
หัวหน้าโครงการฯ

สารบัญ

	หน้า
ศิลปะพื้นบ้าน	6
ชนเผ่าใน สปป. ลาว	8
ชนเผ่าลาวเทิงทางตอนใต้ของ สปป.ลาว	9
จักสานชนเผ่าลาวเทิง	19
ผ้าทอชนเผ่าลาวเทิง	30
เครื่องประดับชนเผ่าลาวเทิง	34
ไม้แกะสลักชนเผ่าลาวเทิง	36
ศิลปะพื้นบ้านชนเผ่าในลาวตอนใต้ กับวิถีที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม	38
ความเคลื่อนไหวในงานหัตถกรรมลาว	58

ศิลปะพื้นบ้าน

ผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร จะเป็นแบบจารีตนิยมหรือในแนวผสมผสานกับสมัยใหม่ก็ตาม ซึ่งเป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้านที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาๆ ให้ได้ดี มีลักษณะสมบูรณ์สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพและจรรโลงใจทางความเชื่อ (ผี/พุทธ) ดังนั้น ผลิตผลจากงานศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้จึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดใหญ่ ความงามจึงแสดงออกมาจากความเรียบง่าย ซื่อแต่ดูซึ้ง ไม่กรุงรังหรือมากไปด้วยมารยาที่ถูกตกแต่งจนเกินเลย

(รศ. ดร. วิโรฒ ศรีสุโร)

คณบดีผู้ก่อตั้งคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชนเผ่าใน สปป. ลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศที่มีเนื้อที่ประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร มีพลเมืองประมาณ 5 ล้านกว่าคน แต่ประกอบด้วยหลายชนเผ่า ซึ่งดำรงชีวิตอยู่อย่างกระจัดกระจายตั้งแต่เหนือจรดใต้ พวกเขาอยู่ร่วมกันโดยสันติ แต่ละชนเผ่าล้วนมีเอกลักษณ์ร่วมแห่งความเป็นชาตินิยม และมีเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าตนเอง มีวัฒนธรรมรวมคือ วัฒนธรรมลาว ซึ่งเป็นการผสมผสานสิ่งที่ดีที่สุดทางด้านวัฒนธรรมของทุกๆ ชนเผ่า มีภาษา และตัวหนังสือลาว เป็นภาษากลาง (ภาษาประจำชาติ) ถึงอย่างนั้นก็ตาม แต่ละชนเผ่าก็ยังรักษาภาษาพูด และฮีตคองประเพณีเฉพาะของชนเผ่าตนเอง นอกจากนี้บางชนเผ่ายังมีการติดต่อสัมพันธ์กับชนเผ่าดั้งเดิมของตนในประเทศใกล้เคียง

การค้นคว้าและกำหนดชื่อเรียกชนเผ่าใน สปป. ลาว ได้รับความสนใจมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2005 คณะวิชาการและกรมชนเผ่า ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ ได้สรุปผลการค้นคว้าตามหลักมาตรฐานสากล และสภาพความเป็นจริงของชนเผ่าต่าง ๆ สรุปได้ว่า สปป. ลาว มี 49 ชนเผ่า บางชนเผ่ายังแยกออกเป็นเผ่าย่อย (แซง) เพิ่มอีก ในจำนวน 49 ชนเผ่านี้ จัดเข้าอยู่ใน 4 หมวดภาษาคือ หมวดภาษาลาว-ไต หมวดภาษามอญ-ขะแม หมวดภาษาจีน-ทิเบต และหมวดภาษาม้ง-อิวเหมียน ซึ่งสอดคล้องกับ

คำแนะนำของประธานไกสอน พมวิหาน ที่ไม่ให้เรียก 3 ชนชาติ และไม่ให้เรียก 3 ชนเผ่าใหญ่ คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ให้เรียกว่า ชาตินาวอย่างเดียวนั้น แต่ประกอบด้วยหลายชนเผ่า ความหลากหลายของชนเผ่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอันเป็นพื้นฐานในการแก้ไขความไม่เสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชนเผ่าต่างๆ เพิ่มความสามัคคี ความเสมอภาคระหว่างชนเผ่า สร้างความปรองดองในชาติให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างชนเผ่า ดังที่รัฐธรรมนูญแห่ง สปป. ลาว มาตรา 8 เขียนไว้ว่า "รัฐได้ปฏิบัตินโยบายสามัคคีและเสมอภาคระหว่างชนเผ่าต่างๆ ชนเผ่าล้วนแต่มีสิทธิปกป้องรักษาเสริมขยายยึดครองประเพณีและวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของตน และของชาติห้ามทุกการกระทำแบ่งแยกและการประหลาดจำแนกชนเผ่า รัฐปฏิบัติทุกมาตรการเพื่อขยายและยกระดับเศรษฐกิจ-สังคมของทุกชนเผ่าให้สูงขึ้น" แต่เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลเอกสารและการลงพื้นที่สำรวจสภาพจริงพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันจึงขอใช้คำว่า ชนเผ่าลาวเทิงแทนชนเผ่าในหมวดภาษามอญ-ขะแม

ชนเผ่าลาวเทิงทางตอนใต้ของ สปป.ลาว

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งที่ส่วนกลาง (เวียงจันทน์) และแขวงต่างๆ รวมถึงการลงสำรวจพื้นที่ทั้ง 5 แขวง ได้แก่ แขวงจำปาสักแขวง สะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ พบว่า ลักษณะโดยรวมของชนเผ่าลาวเทิงเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบสูงและเขตภูเขา มีการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกรรมที่พึ่งพิงธรรมชาติ มีภาษาพูดเฉพาะของแต่ละชนเผ่า มีความเชื่อและนับถือผี เช่น ผีพ่อ-แม่ ผีบรรพบุรุษ มังนบุญประเพณีกินฮึด (บุญกินควาย) ตามฮึดครอง มีข้อห้าม (การละเล่น) มีวัฒนธรรมการแต่งกาย รวมถึงการสวมใส่เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าตนเอง ที่แตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ และมีความชำนาญในงานหัตถกรรม เช่น งานทอผ้า งานจักสาน ที่มีความละเอียดประณีต นอกจากนี้พบว่า ในชนเผ่าลาวเทิงยังมีหลายเผ่าย่อย แต่ทุกเผ่าก็มีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม คือ การนับถือผี สุกกอก ต้มเหล้าโท สะพายเครื่องจักสานติดหลัง ทอผ้าโดยใช้มือที่ผูกติดกับลำตัว และใช้ภาษาตระกูลมอญ-ขะแม เหมือนกัน

ใน สปป. ลาว มีชนเผ่าลาวเทิง จำนวน 32 ชนเผ่า ได้แก่ กิมมูกะตาง กะตุ เกรียง กรี ขะแม งวน เจง สามตัว สะดาง ช่วย ชิงมูน ยะเหิน ตะไถ้ย เตรีียง ตรี ตูม แท่น บิด เบรา ปะโกะ ไพร ผ้อง มะกอง ม้อย ยูร แยะ

ละเมต ละวี โอย เออดู และฮำรัก เฉพาะในเขตพื้นที่ 5
 แนวทางตอนใต้ของ สปป. ลาว ได้แก่ แขวงจำปาสัก แขวงอัตตะปือ
 แขวงเซกอง แขวงสาละวัน และแขวงสะหวันนะเขต มีชนเผ่าลาวเทิง จำนวน
 19 ชนเผ่า ดังนี้

ลำดับที่	ชนเผ่า	แขวง				
		สะหวันนะเขต	จำปาสัก	สาละวัน	เซกอง	อัตตะปือ
1	กะตาง	●	●	●	●	
2	กะตู			●	●	
3	เกรียง/แงะ		●	●	●	
4	ขะแม		●			
5	แจ้					●
6	ตริ/จาลี	●				
7	ตะไอ้ย	●	●	●	●	●
8	เตรียง		●	●	●	●
9	เบรา/ละแ					●
10	ปะโกะ	●		●		
11	มะกอง	●				
12	ยะเหิน		●			●
13	ยุร/ละเวน		●	●	●	
14	แยะ				●	●
15	ละวี				●	
16	ส่วย	●	●	●	●	
17	สะดาง	●				●
18	ฮาลัก		●	●	●	●
19	โอย		●			●

● แขวงสะหวันนะเขต จำนวน 7 ชนเผ่า ได้แก่ กะตาง ตริ ตะไอ้ย ปะโกะ
 มะกอง ส่วย สะดาง

● แขวงจำปาสัก จำนวน 10 ชนเผ่า ได้แก่ กะตาง เกรียง ขะแม ตะไอ้ย
 เตรียง ยะเหิน ยุร ส่วย ฮาลัก โอย

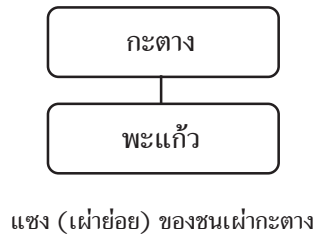
● แขวงสาละวัน จำนวน 9 ชนเผ่า ได้แก่ กะตาง กะตู เกรียง ตะไอ้ย
 เตรียง ปะโกะ ยุร ส่วย ฮาลัก

● แขวงเซกอง จำนวน 10 ชนเผ่า ได้แก่ เตรียง แงะ/จาทอง ฮาลัก
 กะตู/ดากกั้ง/ตริ้ว ละเวน ละวี แยะ ตะไอ้ย กะตาง ส่วย

● แขวงอัตตะปือ จำนวน 10 ชนเผ่า ได้แก่ โอย เสง สะดาง ฮาลัก
 ยะเหิน ตะไอ้ย ละแ ละเวน/ซู เตรียง แยะ

1. ชนเผ่ากะตาง (Katang)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "บรูกะตาง" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "กะตาง" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "กะตาง" มาจากคำว่า กะเต็ง หมายถึง ไม้ไผ่ (มดสัตว์ประเภทแมลง)

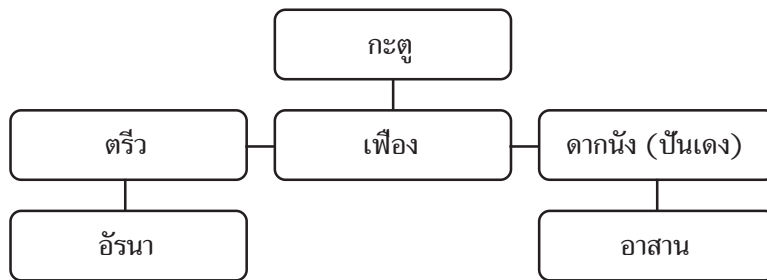
แซง (เผ่าย่อย) ของชนเผ่ากะตาง

บ้านแก้งไซ เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต

2. ชนเผ่ากะตู (Katu)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "กะตู" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "กะตู" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "กะตู" มาจากคำว่า กะ แปลว่า ลุง ตู แปลว่า ยอดน้ำหรือ ยอดหัว

แซง (เผ่าย่อย) ของชนเผ่ากะตู

บ้านหนองบง เมืองละมาม แขวงเซกอง

บ้านห้วยหินใต้ เมืองเสาลาม แขวงสาลวัน

บ้านกันดอน เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

บ้านกาเฟ เมืองท่าแดง
แขวงเซกอง

3. ชนเผ่าขะแม (Khmer)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ขะแม" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ขะแม" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ขะแม" ไม่มีชื่อเรียกที่แตกต่างจากนี้อีก เป็นชนเผ่าที่ตั้งถิ่นฐานดำรงชีวิตอยู่ใน ส.ป.ป. ลาว มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มีประวัติความเป็นมาคล้ายคลึงกับชนเผ่าต่าง ๆ ในหมวดภาษามอญ-ขะแม

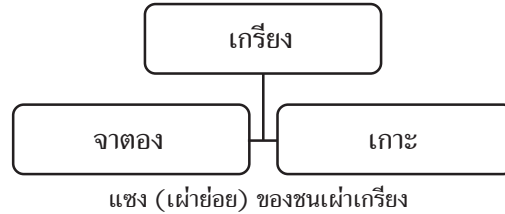

บ้านจะคำไห่
เมืองท่าแตง
แขวงเซกอง

บ้านจะคำใหม่
เมืองท่าแตง
แขวงเซกอง

4. ชนเผ่าเกรียง (Kriang)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "เกรียง" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "แงะ" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "เกรียง"

5. ชนเผ่าเจง (Cheng)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "เจง" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "เจง" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "เจง" มาจากคำว่า เจงจัวร์ หมายถึง การแกะสลักกลดลายระบายสี พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นผู้ตั้งชื่อให้ด้วยมีเอกลักษณ์ด้านศิลปะเฉพาะตนเองจึงให้เป็นผู้อุปถัมภ์คำขวัญว่าอาราม ชนเผ่าเจงมีเชื้อสายเดียวกันกับชนเผ่าเบรา ยूर ยะเหินและโอย

บ้านแก้งไห่
เมืองसानไซ
แขวงอัตตะปือ

บ้านอุดมไซ
เมืองसानไซ
แขวงอัตตะปือ

บ้านดอน เมืองसानไซ แขวงอัตตะปือ

6. ชนเผ่าตรี (Tri)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "บรูตรี" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ตรี หรือ เจริ" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ตรี"

บ้านแก้งคืบ
เมืองเซโปน
แขวงสะหวันนะเขต

บ้านกะแล้งใหม่
เมืองเซโปน
แขวงสะหวันนะเขต

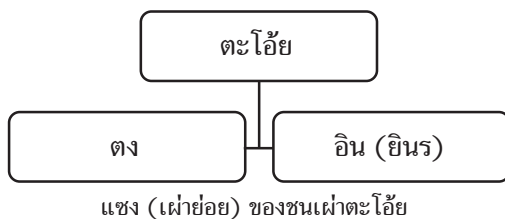
บ้านขมมี
เมืองเซโปน
แขวงสะหวันนะเขต

บ้านวังบุน
เมืองเซโปน
แขวงสะหวันนะเขต

7. ชนเผ่าตะไฉย (Ta Oy)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ตะไฉย" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ตะไฉย" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ตะไฉย" บางทีคนจะว่า เป็นการเรียกชื่อตามถิ่นที่อยู่อาศัย (ชื่อของภูเพียงตะไฉย และชื่อของเมืองตะไฉย) บางทีคนจะว่า "ตะไฉย" เป็นชื่อของเจ้ากกเจ้าเหล่าผู้นำของชนเผ่านี้ ซึ่งในภาษาของพวกเขา ตะ แปลว่า ลุง และไฉย คือชื่อของคน (ลุงไฉย)

บ้านนาล่ม เมืองเซโปน แขวงสวันนะเขต

8. ชนเผ่าเตรียง (Triang)

ชนเผ่าเตรียงมีหลายชื่อเรียก เช่น ตะเหลียง ตะเลียง เตรียง และกะเสง ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันคือ กะเสง หมายถึง น้ำเสบ น้ำเสง ตะเหลียงและเตรียง มี 2 ความหมาย คือ ตะ หมายถึง ลุง เหลียง หมายถึง ร้อย (ลุงที่ร้อย) มีบางทีคนจะกล่าวว่ากะเลียงหรือตะเลียง คือชื่อห้วยตากเลียง ชื่อที่ใช้เรียกทางการคือ "เตรียง" มีความหมายว่า พัง

บ้านสายลัมพัน
เมืองสามคคิไซ
แขวงอัตตะปือ

บ้านห้วยทราย
เมืองท่าแตง
แขวงเซกอง

บ้านเซไทย
เมืองสามคคิไซ
แขวงอัตตะปือ

9. ชนเผ่าเบรา (Brao)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "เบรา" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ละแว" หรือ "ลวยเว" ละแว หมายถึง ตะแ (เหล้า) หรือ ละแว หมายถึง แวที่นั่น แวที่นี้ ส่วนลวยเว หมายถึง ชื่อนายทหารฝรั่งที่บัญชาทหารประจำอยู่เขตที่ชนเผ่าเบราอาศัยอยู่ในเวลานั้น ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "เบรา" หมายถึง เสี่ยงนกร้อง

บ้านหาดชัน เมืองไซเสดถา แขวงอัตตะปือ

บ้านวงสั้มพัน เมืองพวง แขวงอัตตะปือ

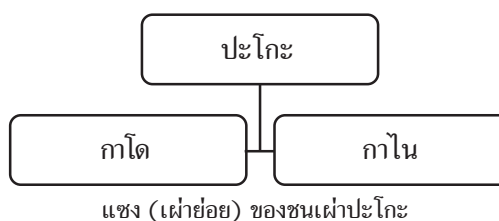
บ้านวงวิไลใต้ เมืองพวง แขวงอัตตะปือ

บ้านสมถาวอน เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต

10. ชนเผ่าปะโกะ (PaKoh/Pacoh)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ปะโกะ" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ปะโกะ" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ปะโกะ" มาจากคำว่า ปะ แปลว่า ฟากเบื้องนั้น โกะ แปลว่า พู (ภู) เมื่อเอาสองคำมารวมเข้ากัน จึงมีความหมายว่า ฟากภูเบื้องนั้น ชนเผ่านี้อพยพและเคลื่อนย้ายมาจากประเทศเวียดนาม ผ่านสายภูหลวงมาตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาอยู่เขตอาตุต อาแดง และกุด่าย เมืองสะม้วย และเขตตะฮวก ปะงาน ตะลอ เมืองตะไฉย แขวงสาละวัน

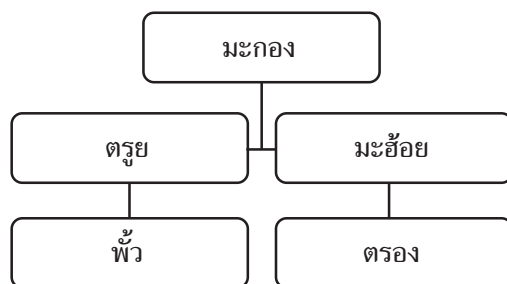

11. ชนเผ่ามะกอง (Makong)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "บรมะกอง" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "มะกอง" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "มะกอง" ซึ่งหมายความว่า มะเอากลองมาให้ ชนเผ่ามะกอง เคลื่อนย้ายเข้ามา สปป. ลาว โดยผ่านแคว้นหงสาวดี ประเทศ เมียนมาร์ และ จ. ลพบุรี ประเทศไทย มาตั้งภูมิลำเนาอยู่เขตเมืองนอง แขวงสะหวันนะเขต ในสมัยเจ้าจันทราหุลย อีกจำนวนหนึ่งเคลื่อนย้ายจากเมืองนองมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในหลายเมืองที่ขึ้นกับแขวงสะหวันนะเขต และบางเมืองของแขวงคำม่วนจนถึงปัจจุบัน

แขง (เผ่าย่อย) ของชนเผ่ามะกอง

แขง (เผ่าย่อย) ของชนเผ่ามะกอง

บ้านอาลา เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต บ้านวงสี่แก้ว เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต บ้านโพนโซ เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต

12. ชนเผ่ายะเหิน (Nhaheun)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ยะเหิน" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขามีหลายชื่อด้วยกัน เช่น "ยะเหิน เหินยอ ดิงเกาะ" ชื่อที่เรียกว่า ดิงเกาะ มีความหมายว่า มีดเจียบ ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ยะเหิน" มีความหมายว่า ห้างเหิน

บ้านห้วยจอต เมืองปากซ่อง แขวงจำปาสัก

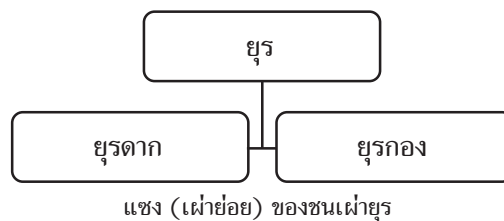

บ้านตาโอด เมืองปากซ่อง
แขวงจำปาสัก

บ้านวังเปือยน้อย
เมืองเลาแกม แขวงสาละวัน

13. ชนเผ่ายฺร (Yrou)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ยฺร" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่ามีหลายชื่อด้วยกัน เช่น "ละเวน" หมายถึง เวนกรรม เฝียน เวน และ บั้งเวน "สุ หรือ ชู" หมายถึง การเซาะไหลของกระแสน้ำ ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ยฺร" มีความหมาย 3 อย่างคือ ความปึกแผ่นแน่นหนา หรือหมายถึง แม่น้ำ เทว ชุมลึก หรือหมายถึง ป่าลึก ดงหนา เป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่เพียง เมืองปากซ่อง แขวงจำปาสัก

บ้านอุบปะชา
เมืองปากซ่อง
แขวงจำปาสัก

บ้านหนองพะนวน
เมืองปากซ่อง
แขวงจำปาสัก

บ้านหาดทรายคำ
เมืองสนามไช
แขวงอัตตะปือ

บ้านปากโทน เมืองละมาม แขวงเซกอง

14. ชนเผ่าแยะ (Yae/Ye')

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "แยะ" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "แยะ" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "แยะ" หมายถึง กลุ่มคนที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ริมห้วยดากแยะ เมืองดากจิง แขวงเซกอง (เรียกตามภูมิลำเนา) เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ตั้งหลักปักฐาน และดำรงชีวิตอยู่ในเขตเมืองดากจิง แขวงเซกอง มาตั้งแต่อดีต บรรพบุรุษมีประวัติความเป็นมาสัมพันธ์กับความเป็นมาของชนเผ่าเตี๋ย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ปัจจุบันชนเผ่าแยะตั้งภูมิลำเนาอยู่เขตเมืองดากจิง แขวงเซกอง และเมืองสนามไช แขวงอัตตะปือ นอกจากนี้ยังพบอยู่ที่เขตกวานาม-ดำนิง ประเทศเวียดนาม ซึ่งมีพลเมืองมากกว่าอยู่ ส.ป.ป. ลาว

15. ชนเผ่าละวี (Lavi/Lavy)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ละวี" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ละวี" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ละวี" มี 2 ความหมาย คือ ความหมายที่ 1 มาจากชื่อของห้วยที่ชนเผ่านี้มาตั้งถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ และความหมายที่ 2 มาจากคำว่า ลักวี

ก่อนศึกดินสยามเข้ามารุกรานประเทศลาว ชนเผ่าละวี่ได้ตั้งหลักปักฐานอยู่เมืองดากจิ่ง ร่วมกับชนเผ่าเตี๋ยง มีความเป็นมาเช่นเดียวกับชนเผ่าเตี๋ยง ภายหลังกองทัพทหารศึกดินสยามกวาดล้างพวกเขาไปอยู่เมืองสยามระยะหนึ่ง ก็ได้คืนกลับมาตั้งหลักปักฐานอยู่ในประเทศลาว ริมห้วยละวี่ เมืองละมาม แขวงเซกอง เป็นระยะเวลานานมาแล้ว ระยะนั้นผู้คนในท้องถิ่นได้เที่ยวไปเที่ยวมาก็เลยเรียกพวกที่ตั้งภูมิลำเนาเลียบตามริมห้วยนี้ว่า พวกละวี่ ในที่สุดพวกเขาก็ขนานนามตัวเองว่า เป็นชนเผ่าละวี่มาจนถึงทุกวันนี้ แต่มีบางข้อมูลกล่าวว่า ในสมัยทหารศึกดินสยามกวาดล้างคนเตี๋ยงที่อยู่เมืองดากจิ่งไปอยู่ประเทศสยาม ถูกมอบหมายให้เฝ้ารักษา และรับใช้เจ้าชีวิตแห่งเมืองสยาม ในสมัยนั้น ช่วงเวลานั้นนี้ (พัต) ของเจ้าชีวิตแห่งเมืองสยามได้หายไป จึงถูกใส่ร้ายว่า พวกชาวเตี๋ยงเป็นผู้ขโมย (พัต) ของตนไปสั่งให้เสนาอำมาตย์ ทุบตีทรมานพวกเขาอย่างสาหัส ทำให้พวกเขาทนไม่ได้ จึงได้พากันหลบหนีมาตั้งภูมิลำเนาเลียบตามริมห้วยละวี่ เมืองละมาม แขวงเซกอง ตราบจนถึงทุกวันนี้

บ้านละวี่ฝั่งแดง เมืองละมาม แขวงเซกอง

16. ชนเผ่าส่วย (Xuay)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "ส่วย" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "ส่วย" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "ส่วย" มีความหมายว่า ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ประเทศกัมพูชา เรียกว่า "แปน" หมายถึง พวกอยู่ใกล้แม่น้ำ และอยู่ประเทศไทย เรียกว่า กูย หมายถึง คน

บ้านกาเฟ
เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

บ้านท่าแดงใต้
เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

บ้านกะปือ
เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

17. ชนเผ่าสะดาง (Sadang)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "สะดาง" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "สะดาง" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "สะดาง" เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาอยู่ใน ส.ป.ป. ลาว มานานแล้ว ความเป็นมาของชนเผ่าไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่ชนเผ่าสะดางที่ดำรงชีวิตอยู่ใน ส.ป.ป. ลาว ปัจจุบันพวกเขาได้เคลื่อนย้ายมาจากแขวงภาคกลาง ประเทศเวียดนาม ได้ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว

ในระยะแรก ชนเผ่าสะตางตั้งภูมิลำเนาเลียบตามชายแดนลาว-เวียดนาม เขตตากสูง ภายใต้การบังคับบัญชาของตาแสงเพี้ยดวงและตาแสงยะมู่ ปัจจุบันชนเผ่าสะตางตั้งภูมิลำเนาอยู่บ้านห้วยสิม ภูยาง บ้านตากตูด เลียบตามชายแดนลาว-เวียดนาม ขึ้นกับเมืองพวง แขวงอัตตะปือ และแขวงสะหวันนะเขต นอกจากนี้ยังพบที่ประเทศเวียดนามอีกด้วย

บ้านป่งเหนือ เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

18. ชนเผ่าอาลัก (Harak)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "อาลัก" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "อาลัก" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "อาลัก" มาจาก หลัก พวกหลัก นอกนั้นยังมีชื่อว่า กะแสง หมายถึง น้ำเสป น้ำแสง เป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเมืองละมาม แขวงเซกอง และเมืองसानไซ แขวงอัตตะปือ

บ้านกาเฟ เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

19. ชนเผ่าโอย (Oy)

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า "โอย" ชนเผ่าอื่นเรียกพวกเขาว่า "โอย" ชื่อที่ใช้เรียกทางการ "โอย" มีความหมายถึง คนร้องเสียงครวญครางจากการเจ็บป่วย หรือเสียงร้องจากความขี้เกียจสันหลังยาว

บ้านละยาวใต้ เมืองสามัคคีไซ แขวงอัตตะปือ

จักสานชนเผ่าลาวเทิง

หากกล่าวถึงชนเผ่าลาวเทิง ผู้คนส่วนใหญ่ใน สปป. ลาว มักจะนึกถึงกลุ่มชนที่นับถือผี สืบกกอก ต้มเหล้าโท ทอผ้าด้วยกี่ที่ผูกติดกับลำตัว (กี่เอว) แต่ที่สำคัญและโดดเด่นเห็นชัดเจนก็คือ การสอพยเครื่องจักสานติดแผ่นหลัง จากวิถีชีวิตของชนเผ่าลาวเทิง ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ยึดการทำไร่ ปลูกพืชผักชนิดต่างๆ เลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามฮีตคอง และใช้เป็นอาหาร ส่งผลให้ชนเผ่าลาวเทิงมีความสามารถในการงานหัตถกรรมอันแสดงถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีอัตลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชำนาญด้านงานหัตถกรรมจักสาน ทำขึ้นจากวัสดุที่มีในท้องถิ่น สะดวกได้ง่าย เช่น หวาย ไม้ไผ่ ต้นกล้วย เป็นเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่มีกรรมวิธีการผลิตไม่ซับซ้อน แต่ละชนเผ่าสามารถผลิตขึ้นใช้ได้เองเป็นส่วนใหญ่ มีใช้ทุกครอบครัวตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันถือว่าเป็นงานหัตถกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตประจำวันของแต่ละชนเผ่า เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการกลสิกรรม ทำไร่ ช่วยเอื้ออำนวยให้การดำรงชีวิตดำเนินไปได้ด้วยดีตามควรแก่สภาพท้องถิ่น สรรค์สร้างขึ้นมาจากภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งโดยการบอกเล่าเพื่อสนองความต้องการแห่งประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวันคุณค่าของเครื่องจักสานเกิดจากความตั้งใจของช่างสานซึ่งบรรจงเหลาเส้นตอกแต่ละเส้นนำมาขัด ถักหรือสานรวมกัน เกิดเป็นลวดลายต่างๆ ก่อให้เกิดเป็นรูปทรงที่หลากหลาย และแตกต่างกันตามหน้าที่ใช้สอยสามารถเลือกผลิตหรือปรับขนาดให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานและเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง หรือผู้ชาย มีความโดดเด่นด้วยอัตลักษณ์เฉพาะแต่ละชนเผ่า ในด้านลวดลายการสานที่มีความละเอียด ประณีต มีสีสันสวยงามตามธรรมชาติ และอยู่คู่กับวิถีชีวิตชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ มาช้านาน ดังนั้นเครื่องจักสานไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของช่างแต่ละคนแต่ละท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศ ฮีตคองประเพณี ความเชื่อถือ วัฒนธรรม และสังคม ของแต่ละชนเผ่า ตลอดจนปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตเครื่องจักสาน ซึ่งนับวันจะสูญหายไป ด้วยเหตุนี้ เครื่องจักสานจึงถือว่าเป็นงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความงาม และด้านความเชื่อถือ

ด้านประโยชน์ใช้สอย

การใช้เครื่องจักสานล้วนแต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะภูมิประเทศ เช่น กะเจ้าะ สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการทำไร่ มีเชือกที่ผูกติดกับเอวเพื่อความสะดวกในเวลาสักข้าวหรือรูดข้าว (นูก) สร้างขึ้นเพื่อให้สะดวกในเวลาหาปลาตามห้วยน้ำไหลและมีโซดหิน เป็นต้น

บึงโบ

ตาแหลว (เลว)

ด้านความงาม

1. ความงามที่เกิดขึ้นจากวัสดุ เครื่องจักสานเกือบทุกประเภท ใช้วัสดุพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น วัสดุหลักคือ ไม้ไผ่ หวาย วัสดุที่มีตามธรรมชาติจะมีความงามในตัวเอง เช่น ไม้บง ไม้ทก ผิวมีลักษณะเงางาม และมีสีของเนื้อไม้ที่แตกต่างกัน หากนำมาสานรวมกันให้เป็นเครื่องใช้จะเห็นความงามเฉพาะของเนื้อไม้นั้นๆ

2. ความงามที่เกิดจากลวดลายของเครื่องจักสาน ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าการสานลายแต่ละส่วนนั้น วัตถุประสงค์หลักเพื่อประกอบขึ้นให้เป็นรูปทรง เป็นเครื่องใช้สำหรับใส่ เก็บ หรือเคลื่อนย้ายสิ่งของต่างๆ โดยทั่วไปแล้วผู้ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงหรือลูกสาว ซึ่งจะนำเครื่องจักสานสะพายติดตัวไปด้วยทุกหนทุกแห่ง สำหรับผู้ชายหรือพ่อจะเป็นเพียงผู้สานให้ ดังนั้นความงามของเครื่องจักสานนอกจากลวดลายการสานแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความตั้งใจและใส่ใจของช่างสานว่าจะสานให้ใครใช้ เช่น หากสานให้ลูกสาวใช้จะตั้งใจและใส่ใจในความละเอียดประณีตเป็นพิเศษ เพื่อลูกสาวจะได้ไม่อับอายในเวลานำไปใช้งาน ซึ่งแตกต่างไปจากการสานเพื่อขาย หรือใช้งานทั่วไป

ด้านความเชื่อถือ

เครื่องจักสานที่สร้างขึ้นตามความเชื่อของชนเผ่าลาวเทิง เช่น บึงโบ ใช้แทนขวัญของผู้เจ็บป่วย กะเหล็บ ใช้สำหรับใส่สิ่งของเดินทางและพิธีแต่งงาน หรือ กะพา ที่มอบให้แก่ผู้เสียชีวิตในพิธีส่งสรวงด้วยเชื่อว่าผู้เสียชีวิตจะได้นำติดตัวไปใช้ เผลว ปักบนหม้อยา เพื่อป้องกันสิ่งที่จะทำให้ยาเสื่อม ปักในที่ต่างๆ เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายเข้าไปในบริเวณนั้นหรือแขวนบนหลักฆ่าควายในพิธีเป่งฮืดตามความเชื่อ เป็นต้น

อัตลักษณ์ของเครื่องจักสานชนเผ่าลาวเทิงที่พบเห็นมากที่สุดได้แก่

1. มีสายสำหรับสะพายติดแผ่นหลัง หรือผูกติดเอว
2. มีการตกแต่งส่วนต่างๆ ด้วยการถัก ชัด หรือสานเพื่อเสริมความแข็งแรงและสวยงาม
3. ลวดลายการสานเป็นแบบลายเดี่ยว และแบบสลับลาย เพื่อแสดงถึงภูมิความรู้ความชำนาญในเชิงช่าง
4. สีสันที่เกิดจากการรวมควั่นซึ่งอยู่ในวิถีชีวิต
5. รูปทรงที่มีความหลากหลาย
6. ปรับขนาดให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานและเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิงหรือผู้ชาย

จักสานในวิถีชีวิตชนเผ่าลาวเทิง

วิถีชีวิตของชนเผ่าลาวเทิงส่วนใหญ่จะอยู่กับการทำไร่เป็นหลัก ปลูกพืชที่สามารถทดแทนข้าวในเวลาขาดแคลนได้ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เผือก พักทอง เป็นต้น เลี้ยงสัตว์ประเภทควาย หมู ไก่ แพะ โดยเฉพาะควายขาดไม่ได้ เนื่องจากควายเป็นสัตว์ที่จะต้องใช้ในการทำฮีดคอง การทำไร่ของชนเผ่าลาวเทิง จะเริ่มตั้งแต่เดือน 4 – 12 ของทุกๆ ปี

การถางไร่ เริ่มแต่ต้นเดือน 4 ถึงกลางเดือน 5 ก่อนจะถางไร่ต้องเสาะหาวัน โดยขอกับเจ้าที่ผีป่าผีดง ภายหลังที่เสาะหาวันได้แล้วเขาจะเริ่มถางทิ้งไว้ประมาณ 1-2 วา เพื่อไปนอนเสียงความฝัน หากฝันดีก็สามารถถางต่อได้ แต่ถ้าหากฝันร้ายให้ไปเสาะหาสถานที่ใหม่ และเสียงความฝันเช่นเดิมจนกว่าจะได้ การถางหากเป็นป่าทึบใช้เวลาประมาณ 15-20 วัน

การเผา ภายหลังถางไร่เสร็จแล้ว จะตากไร่ไว้ประมาณ 15 วัน เลือกวันเดือนแรมและดูทิศทางลม ให้ลมพัดไปทางทิศตะวันออกจึงลงมือเผาไร่ เชื่อว่าจะไหม้ดีและไหม้ลามทั่วไร่

การรื้อไร่ หมายถึง การนำเอาไม้ที่ไฟไหม้ไม่หมดออกไปทำฟืนหรือทำรั้ว ซึ่งเป็นไม้ใหญ่ ทำให้ไม่สะดวกในการสักรั้วไร่ อยู่ในระหว่างเดือน 6 หลังจากเผาไร่เสร็จแล้ว ทิ้งไว้ประมาณ 15-20 วัน ก่อนจะรื้อไร่

การสักรั้วไร่ ประมาณปลายเดือน 6 ถึงต้นเดือน 7 เมื่อมีฝนตกพอสมควร จึงเริ่มสักรั้วไร่ พร้อมกับสักรั้วโพด ปลูกมันสำปะหลัง เผือก ไร่ในไร่เดียวกัน ภายหลังที่สักรั้วไร่แล้วสิ่งที่ละสำคัญที่สุดคือ ไม้ให้เอาไม้สักรั้วทิ้งไว้กลางไร่ เชื่อว่าจะทำให้ข้าวไม่งอกงาม

การตายหญ้า ใช้เวลามากจนกว่าข้าวจะโตและสามารถรู้ได้ เริ่มตั้งแต่เดือน 8-9-10 โดยจะทำการตายหญ้า ประมาณ 2-3 สัปดาห์ต่อครั้ง ในปีหนึ่งจะตายหญ้าประมาณ 2-3 ครั้ง มีบางไร่อาจจะตายหญ้า 4-5 ครั้งต่อปี ขึ้นกับแต่ละพื้นที่ ในระยะนี้พืชผักที่ปลูกไว้สามารถเก็บเกี่ยวได้ เช่น ข้าวโพด ซึ่งใช้เวลาปลูกประมาณ 4 เดือน จากนั้นเตรียมการรูดข้าวตอก

การรูดข้าว อยู่ระหว่างเดือน 11-12 ระยะนี้จะรูดข้าวตอกก่อน ซึ่งเป็นข้าวที่สามารถเก็บเกี่ยวได้เร็ว ต่อจากนั้นก็เก็บเกี่ยวข้าวปีก่อนจะรูดข้าวนี้ต้องทำพิธีเรียกขวัญข้าว เพื่อให้ได้ข้าวมาก พิธีนี้จะทำอยู่ที่ไร่อย่างน้อยจะทำ 3 ปีต่อครั้ง หรือทำปีละครั้ง เชื่อว่าจะทำให้ข้าวงอกงาม ได้ดินอุดมสมบูรณ์ ครอบครัวยังยากจน

จากวิถีชีวิตในรอบปีของชนเผ่าลาวเทิง สามารถจำแนกเครื่องจักสานชนเผ่าลาวเทิงที่พบเห็นโดยส่วนใหญ่ แบ่งตามหน้าที่ใช้สอย โดยพิจารณาจากวิธีการดำเนินชีวิต ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- (1) เครื่องใช้เนกประสงค์
- (2) เครื่องใช้ในครัวเรือน
- (3) เครื่องมือตัดจับ หรือขังสัตว์
- (4) เครื่องใช้ในพิธีกรรม
- (5) เครื่องใช้อื่น ๆ

เครื่องใช้เนกประสงค์

ชนเผ่าลาวเทิงมีรูปแบบชีวิตที่เรียบง่าย ดำรงชีวิตพื้นฐานด้วยการปลูกข้าวไร่แบบหมุนเวียนพื้นที่เป็นหลัก ปลูกพืชที่สามารถทดแทนข้าวในเวลาขาดแคลนได้ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เผือก พักทอง และพืชผักชนิดอื่นๆ เครื่องจักสานที่ใช้แบบอเนกประสงค์ของชนเผ่าลาวเทิง ได้แก่ กะเจ๊ะ กะพา กะพาห่าง/กะชาง กะพา 3 ช่อง กะเหล็บ/ตะเหล็ด เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากเครื่องจักสานของชนเผ่าลาวเทิงแต่ละเผ่าโดยส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์คล้ายคลึงกัน แต่การเรียกชื่อของเครื่องจักสาน แม้จะเป็นสิ่งของชนิดเดียวกัน ก็อาจเรียกชื่อแตกต่างกัน ดังนี้

กะเจ๊ะ

ชื่อเรียก กะเจ๊ะ (ลาวลุ่ม เบรา/ละแว ตีรว ยะเหิน ส่วย ฯลฯ) ย่อง (อาล็ก) อาเทริด (กะตู) กะอ้าง (เกรียง/แงะ) ตรอ (เตรียง) กะยังหรืออายัง (ตะอ้อย ตรี) กะเรย (มะกอง) เก๊ะ (โอย) ตรัยแอร (ยุร/ละเวน) เปียดจานอย (ละวี)

ประโยชน์ใช้สอย เมื่ออยู่ไร่ ใช้ใส่เมล็ดข้าวเปลือกในเวลาสักข้าวไร่ หรือรูดข้าว (วิธีการเก็บเกี่ยวเมล็ดข้าวเปลือกด้วยการใช้มือกำรวงข้าว แล้วรูดเมล็ดข้าวใส่กะเจ๊ะ) ใส่กาแฟ พริก ผลไม้ หรือพืชผักชนิดต่างๆ ใช้ใส่ปลาเมื่อเวลาไปหาปลา ใส่หอย เห็ด ปู ปลา และอื่นๆ ในเวลาออกไปทำมาหากิน เมื่ออยู่เรือน ใช้ใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร รำ นุ่น และอื่นๆ ใส่ทุกอย่าง

วิธีใช้ แขนงอว หรือสะพายไหล่

ส่วย

เตรียง

โอย

มะกอง

ตรี

เบรา/ละแว

เกรียง/แงะ

กะตู

กะพา

ชื่อเรียก กะพา (ลาวลุ่ม ตีรว ตะไ้ย เตรียง

ยะเหิน ยुर/ละเวน ละวี ส่วย ฯลฯ) อาเจระ (กะตู) ก้าว (เกรียง/แงะ) อาจ้อย (ตรี ปะโก๊ะ) ปรีน (เบรา/ละแว) อาเปะ (มะกอง) ร้าย หรือหะระ (อาลัก)

ประโยชน์ใช้สอย เมื่ออยู่ไร่ ใช้ใส่ข้าวเปลือก กาแฟ ข้าวโพด ใบชา พริก ใส่พืชผักชนิดต่างๆ ใส่สิ่งของได้ทุกอย่างเวลาไปไร่ เมื่อเดินทางเข้าป่า ใช้ใส่ฟัน ใส่สมุนไพร ใส่อุปกรณ์ดักสัตว์ ใส่เครื่องป่าของดงต่างๆ ใส่สัตว์ที่ยิง/ดักได้ เมื่ออยู่เรือน เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ใช้ใส่ข้าวสาร อาหารแห้ง นุ่น และอื่นๆ ใช้ใส่ทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนั้นยังมีใช้ในพิธีกรรม และอื่น ๆ

วิธีใช้ สะพายติดแผ่นหลัง (เป้ใส่หลังไปทุกหนทุกแห่ง)

เกรียง/แงะ

เตรียง

เบรา/ละแว

ตะไ้ย

ปะเกะ

มะกอง

ยะเหิน

ยुर/ละเวน

ละวี

ส่วย

อาลัก

กะพาห่าง/กะทอ

ชื่อเรียก ขาง/กะขาง (กะตู เตรียง อาลัก) เจริง

(อาลัก) ช้าง (ตะไ้ย) ข้องยาว หรือ ตรอ (ตรี)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่ฟัน ใส่ไม้เต้าสำหรับขนน้ำไปใช้ ใส่พืชผลทางการเกษตร ใส่ทุกอย่างเวลาไปไร่ นอกจากนั้นยังมีใช้ในพิธีกรรม และอื่น ๆ

วิธีใช้ สะพายติดแผ่นหลัง (เป้ใส่หลังไปทุกหนทุกแห่ง)

ตะไ้ย

เตรียง

โอย

กะตู

ตรี

ละวี

กะพา 3 ถัง (ช่อง) กะเหล็บ/ตะเหล็ด หรือกะเต็บ

ชื่อเรียก กะพา 3 ถัง (แะ) กะเหล็บ/ตะเหล็ด

หรือกะเต็บ (เตรียง และเผ่าอื่น ๆ)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่สิ่งของเครื่องใช้ ข้าวและอาหาร เมื่อเวลาเดินทางไกล หรือเข้าป่าตง นอกจากนั้นยังมีใช้ในพิธีกรรม และอื่น ๆ

วิธีใช้ สะพายติดแผ่นหลัง (เป้ใส่หลังไปทุกหนทุกแห่ง)

เครื่องใช้ในครัวเรือน

ได้แก่ กะนวม กะลอม ชะรัง กะโตก กระตัง กระบุง กะเชิง กระติบกะต่า หวด กระจาดหาบ ฯลฯ

กระติบ-ก่องข้าว-แอบ

ปรอช (ชู)

ประโยชน์ใช้สอย ช่วยชะลอหรือเก็บรักษา ความร้อนของข้าวเหนียวที่นึ่งสุก ให้มีความอ่อนนุ่ม ไม่แข็งง่าย หรือใส่ยาเส้น/สิ่งของอื่นๆ

วิธีใช้ ใช้ใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งสุก หรือใส่ยาเส้น/สิ่งของอื่นๆ

กะเชิง

หย้าบ (เบรา/ละแว)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่หรือตากอาหาร

วิธีใช้ แขนหรือวาง

เบรา/ละแว

กะโตก

จะมาง (เตรียง) อาต๊ีบ (กะตุ) กามัง (ละเวน)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ส่ายข้าวเหนียว

วางอาหารรับประทานหรือใช้ในพิธีกรรม เช่น พิธีผูกข้อมือ

วิธีใช้ ตั้งบนพื้น

กะลอม

กะลอม (เกรียง/แงะ) ชะรัง (ตรี มะกอก)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่เครื่องสำคัญภายในเรือน (ใช้อย่างหีบใส่สิ่งของ) เช่น ใส่ผ้าแพร ชิ้น เสื้อ เครื่องนุ่ง ของรักของมีค่า

วิธีใช้ เก็บไว้ในห้องนอน

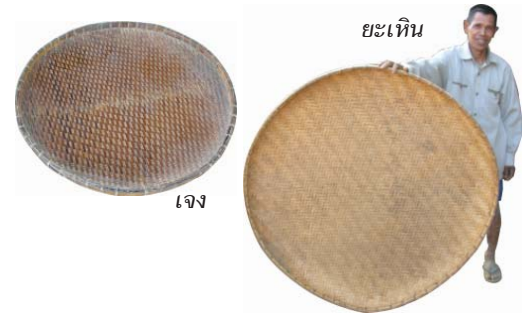
กระด้ง

กระด้ง (เตี๋ยง ละแว) ดีหวือ (อาลัก) อาตุ้ง (กะตู) ตะวี่รง

(มะกอก) ตะวี่รว (ยะเหิน)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ผัดข้าว ตากข้าวหรือสิ่งของต่าง ๆ

วิธีใช้ เทข้าวที่ได้จากการตำข้าว ลงในกระด้ง ยกขึ้นระดับเอว เพื่อผัดข้าว แยกเปลือกและเมล็ดข้าวออกจากกันหรือวางพื้นตากแดด

กะต่า

กะต่าหลอด หรือชะเราะ (มะกอก)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่หลอดด้ายตำหูก

วิธีใช้ แขนวไว้ข้างหูก

มะกอก

กะต่า (ยุร-ละเวน)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้เก็บกาแฟ และอื่นๆ

วิธีใช้ แขนวเอว

ยุร/ละเวน

ถาดข้าว-อาหาร (เตี๋ยง)

ประโยชน์ใช้สอย ภาชนะสำหรับใส่อาหาร

วิธีใช้ ใส่ข้าว-อาหาร

เตี๋ยง

กะต่า

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่หน่อไม้

วิธีใช้ แขนวเอว

กระจาดหาบ (กะต่อง)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่สิ่งของ

วิธีใช้ หาบ

กระบุง (ละแ่ว)

จุงกระรือต (กะตุ) ประกอง และ
มะเร็ง (เจง) มือฮ้าง หรือปรีอกอง และมือฮ้างใหญ่
หรือมาเน็ง (โอย)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่ข้าวสาร ใส่รำ
ใส่ผัก พริก ผลไม้ ปลาร้า ใส่ทุกอย่างไปขาย
วิธีใช้ สะพายไหล่ หรือ หาบ

เจง

โอย

กะตุ

ละแ่ว

ตั่ง

ประโยชน์ใช้สอย ใช้รองนั่ง

วิธีใช้ วางพื้น

ฝักมิด-ฝักพรว้า

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่มิด พรว้า ป้องกันอันตรายจากคมมิดคมพรว้า

วิธีใช้ แขนวเอาจ

เสื่อ (สาด)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้รองนั่ง-นอน

วิธีใช้ ปูพื้น

หวด (โอย)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้นั่งข้าวเหนียว หรือนั่งอาหาร

วิธีใช้ สวมใส่กับหมอนั่ง

เครื่องมือดักจับสัตว์หรือขังสัตว์

ได้แก่ ข้อง ตุ่ม ไซ สวิง ลาน กะยาง จั่น กะบัง ฯลฯ

กะบัง

ประโยชน์ ใช้ใส่ลูกดอก

วิธีใช้ สะพายไหล่

ข้อง (เบรา-และแ่ว ยะเหิน โอย) บงโปะ (อาล็ก) อาตริอ (กะตุ
ตรี) อารม (มะกอง) ข้อง (เกรียง/กะเรียง/แวง) ข้องหรือไม้ะ (เตรียง)

ประโยชน์ ใช้ใส่ปลา กบ เขียด หอย กุ้ง ปู ปลา พรว้า ผัก หน่อไม้
ใส่ทุกอย่าง เวลาไปทำมาหากิน

เตรียง

เบรา/ละแ่ว

โอย

ตรี

มะกอง

ยะเหิน

อาลัก

กะตุ

ตรี

ตะไถ่

วิธีใช้ ส่วนใหญ่จะมีแต่ผู้หญิงใช้ หากเป็นผู้ชายจะใช้ใส่พริก มีด
มัดใส่เอาไว้ด้านหลัง สะพายไหล่ หรือคล้องคอ ในเวลาเข้าไปหากิน

จั่น (ตรี)

ประโยชน์ ใช้ดักปลาขนาดใหญ่ เช่น ปลาเค็ง

วิธีใช้ วางในช่องน้ำไหล

ไซ

ปาม (เจง เบรา-ละแว ตะไถ่ โอย) อารู (ตรี) อาเรียว (มะกอง)

ประโยชน์ ใช้หาปลา

วิธีใช้ วางในช่องน้ำไหล หรือใช้คนส่อน

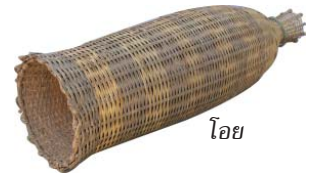
มะกอง

เจง

เบรา/ละแว

โอย

ตะไถ่

เกรียง/แงะ

กะตุ

ตุ้มหรือตุ้มก่อง (เกรียง-แงะ มะกอง ละแวน ยะเหิน)

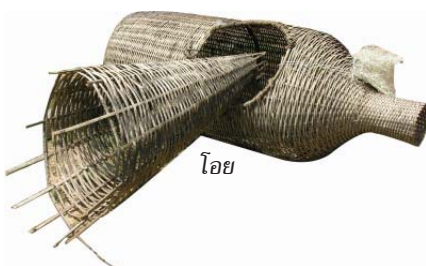
อารูม (กะตุ) ปรีด (เจง) ปาม (โอย)

ประโยชน์ 1. ใช้ดักปลา 2. ใช้เลี้ยงหอยเตี๊ยะ

วิธีใช้ 1. วางในน้ำ วางดักปลาตามห้วย 2. วางบนบก

เจง

โอย

มะกอง

ยะเหิน

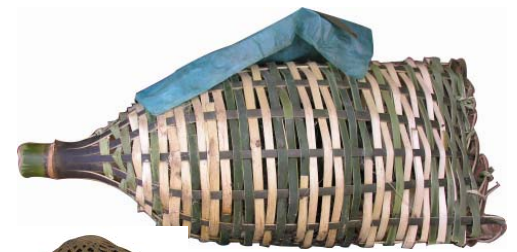

ยุร/ละแวน

ยางอ้ม หรือ อะรุ (มะกอง) และยางไก่อ

ประโยชน์ 1. ใส่เห็นอ้ม ใส่สัตว์ป่ามาขาย 2. ใช้ขัง-เคลื่อนย้ายไก่ หรือสำหรับให้ไก่ฟักไข่

วิธีใช้ สะพายไหล่ แบกพาดบ่า หิ้ว หรือ วางเหนือพื้นดิน

ยางอ้ม (อึ้งเห็น) มะกอง

ยางไก่อ

ลาน (ละแว)

ประโยชน์ ใช้ดักปลา

วิธีใช้ วางปักลงในน้ำ

ละแว

ส่อน หรือจะลือก (อาลัก)

ประโยชน์ ใช้หาปลา

วิธีใช้ วางไว้ที่ห้วย โดยกันน้ำไว้ด้วยไม้ไผ่หรือก้อนหิน เหลือช่อง น้ำไหลให้เท่ากับปากส่อน เมื่อปลาลอยมาตามน้ำก็จะเข้าส่อน ไม่สามารถออกได้

ส่อน หรือนูก (อาลัก/ตะไถ่/ส่วย)

ประโยชน์ ใช้หาปลาตามโขดหิน

วิธีใช้ เป็นเครื่องมือหาปลาที่ใช้เฉพาะผู้หญิง โดยจับปากส่อนจุ่มลงในน้ำบริเวณที่มีก้อนหิน จากนั้นยกก้อนหินที่อยู่ในน้ำขึ้นให้เคลื่อนไปมา ปลาที่หลบอยู่ในซอกหินว่ายออกมาเข้าส่อน

ส่วย

ตะไถ่

อาลัก

ส้อมดักปลา (ละเวน)

ประโยชน์ ใช้หาปลา

วิธีใช้ จุ่มลงในน้ำ

เครื่องใช้ในพิธีกรรม

ได้แก่ กะลอม กะโตก กุบ บิงโบ หมวก เผลว

กะลอม

ประโยชน์ ใช้สอย

ปะโกะ ใช้ใส่เครื่องสำคัญในเวลาทำพิธี เปิดดูไม่ได้ คะล่ำ

วิธีใช้ เก็บไว้ในห้องนอน (ห้วนอน)

มะกอง ใช้ใส่ของรักษาประจำบ้าน (ภายในบรรจุเครื่องคงกะพัน ยิง ฟันไม้เข้า) เข้าใกล้ หรือแตะต้องไม่ได้ คะล่ำ (ต้องฆ่าควาย) จะทำอะไร หรือมีการเจ็บป่วย ต้องคอบ (จ้ำ) ฝีก่อนทุกครั้ง เช่น จะถ่ายรูปก็ต้องทำพิธีคอบ (จ้ำ) ฝีก่อน

วิธีใช้ วางไว้บนหิ้ง

ปะโกะ

มะกอง

กูป (โอย) กรือแองายเตรีย (กูปผู้หญิง) และกรือแอดรือว้ดงายกือลล (กูปผู้ชาย)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้เมื่อทำพะเบ้ง พะลง และพะอื่น ๆ ในเวลาแบ่งฮี้ต

วิธีใช้ สวมศีรษะ

บิงโบ

ประโยชน์ใช้สอย ใช้เป็นตัวแทนขวัญของคนเจ็บป่วย (ความที่นับถือผี ดังนั้นจึงมีความเชื่อว่า ขวัญอยู่กับพ่อแม่ เวลามีการเจ็บป่วย เชื่อว่าผีฟ้าผีดินจะเอาไปอยู่ด้วยจึงทำบิงโบเป็นรูปคนองกะพาให้ผีฟ้า ผีดินเอาไปบิงโบจับต้องไม่ได้)

วิธีใช้ แขนวไว้ข้างฝาเรือน

เฮือนฆ้อง หรือ จิงฆ้อง (เบรา/ละแว)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้เก็บฆ้องจุม ฆ้องลา เป็นชุด (1 ชุดสามารถเก็บฆ้องได้ 7 อัน)

วิธีใช้ สะพายหลัง

เครื่องใช้อื่น ๆ

กระเป๋ หรือกะแต็บเงิน (กะตู)

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่สิ่งของมีค่า ใส่เงิน

วิธีใช้ ถือ หรือสะพายไหล่

จักสานชนเผ่าลาวเทิงเปลี่ยนไป

เครื่องจักสานชนเผ่าลาวเทิงที่เคยอยู่ในวิถีชีวิตมาตั้งแต่อดีตมีหลายอย่างเริ่มเปลี่ยนแปลงไปและหลายอย่างกำลังจะสูญหายไปเหลือเพียงคำบอกเล่า ทั้งนี้อาจมีสาเหตุหลายอย่าง เช่น ช่างสานรุ่นใหม่สานไม่ได้ เช่น กะลอม หรือชะรัง ชนเผ่านำไปขายหรือใช้แลกเปลี่ยนสิ่งของ มีการกว้านซื้อส่งไปขายตามร้านขายของเก่าเพื่อส่งต่อขายให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นของสะสมส่วนตัวหรือมีเครื่องใช้ชนิดอื่นเข้ามาทดแทนปัจจุบันจะสามารถพบเห็นเครื่องจักสานชนเผ่าลาวเทิงได้ตามร้านขายของเก่าตามงานบุญประเพณีที่แต่ละชนเผ่าได้ถือปฏิบัติตามฮีตคองของตน หรือ งานจัดแสดงต่างๆ ที่ทางราชการจัดขึ้น เช่น งานบุญปราสาทบัว งานบุญพระธาตุหลวง งานแสดงฝีมือหัตถกรรมลาว เป็นต้น

ผ้าทอชนเผ่าลาวเทิง

ชนเผ่าลาวเทิงโดยส่วนใหญ่มีความชำนาญงานหัตถกรรมการทอผ้า เนื่องจากผ้าถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตของชนเผ่าลาวเทิงตั้งแต่เกิดจนตาย ประชาชนในแต่ละชนเผ่าจะนิยมทอผ้าเก็บไว้ใช้เองโดยเฉพาะผู้หญิงจะได้รับการถ่ายทอดและฝึกให้รู้จักการทอผ้ามาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และจะทอผ้ามากขึ้นเมื่อถึงวัยสาว เพื่อเตรียมไว้สวมใส่ในพิธีแต่งงาน ซึ่งนอกจากจะทอเป็นชุดเจ้าสาวให้กับตนเองแล้วยังต้องทอให้แก่วัยแม่ทางฝ่ายชายอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีบางชนเผ่าที่มีการทอผ้าเตรียมไว้สำหรับห่อศพของตนเองเมื่อสิ้นชีวิต จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่จริงพบว่า ในปัจจุบัน ชนเผ่าลาวเทิงมีกรรมวิธีการทอผ้า 2 วิธี คือ

ชนเผ่าเตี๋ยง ทอผ้าด้วยกี่เอวที่ผูกติดกับลำตัว บ้านสายสัมพันธ์ เมืองสามคคิไซ แขวงอัตตะปือ

ชนเผ่ามะกอง ทอผ้าด้วยกี่แบบลาวลุ่ม บ้านแก้งไซ เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต

1. การทอผ้าด้วยกี่เอวที่ผูกติดกับลำตัว เป็นกรรมวิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ เป็นวิธีที่สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายเดินทาง สามารถเก็บได้ง่าย พกพาสะดวก วางที่ไหน ทอที่นั่นในเวลาว่างจากการลงป่า ทำไร่ ทำนา ทำสวน สามารถนำออกมาทอได้เลยโดยไม่ต้องกลับมาทอที่บ้าน เมื่อถึงเวลาทำสวนก็เก็บกัแล้วลงไร่ลงสวนได้ทันที เป็นการประหยัดเวลาได้อีกด้วย แต่เมื่อใช้งานนานๆ จะมีผลเสียต่อสุขภาพ สำหรับรูปแบบและลวดลายของผ้ามีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับฝีมือและประสบการณ์ของผู้ทอ การทอส่วนใหญ่จะทอเป็นลวดลายขวาง ผ้าที่ได้จะเป็นผ้าที่มีหน้าผ้าแคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการกางขาให้กว้างของผู้ทอ

2. การทอผ้าด้วยกี่แบบชนเผ่าลาวลุ่ม พบเห็นในบางชนเผ่า เช่น ตรีมะกอง

ลวดลาย

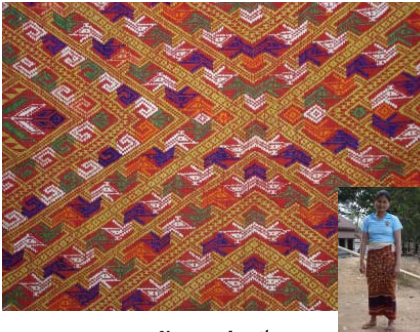
สิ่งที่พิเศษของชนเผ่าลาวเทิง คือ การนำลูกปัดมาทอผสมกับผ้าทำให้เกิดเป็นลายที่แสดงถึงความประณีตในการทอ ลวดลายที่นำมาใช้ในการทอได้จาก 2 แนวคิด ดังนี้

1. ลวดลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ สัตว์ต่าง ๆ
2. ลวดลายที่เกิดจากจินตนาการสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น รูปเครื่องบินจากภาวะสงคราม รูปเครื่องหมายกากบาทของสภากาชาด หรือ รูปตัวหนังสือต่าง ๆ

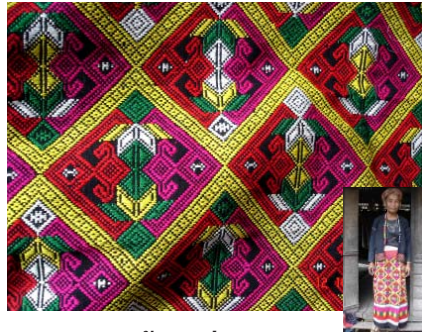

การร้อยลูกปัด-ตะกั่วลงในผ้า ชนเผ่าเตี๋ยง เมืองดากจิง แขวงเซกอง

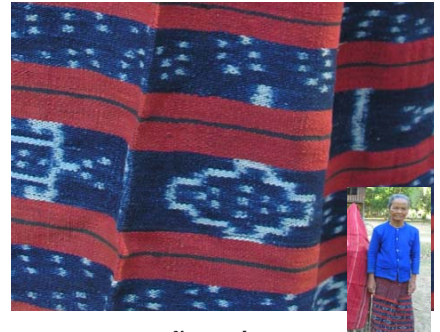
ตัวอย่างลวดลายบนผืนผ้าชนเผ่าลาวเทิง

ผ้าชนเผ่าตรี

ผ้าชนเผ่ามะกอง

ผ้าชนเผ่าซุ

ผ้าชนเผ่าเตี๋ยง

ผ้าชนเผ่ากะตู

ผ้าชนเผ่าเงะ

ผ้าชนเผ่าโอ้ย

ผ้าชนเผ่าตะโอ้ย

ผ้าชนเผ่าปะโกะ

◀ ผ้าเฮียง (ผ้าห่อศพ) ชนเผ่าซุมีความเชื่อว่า คนเราไม่มีอะไรที่แน่นอน แม้แต่ความตาย ดังนั้นชนเผ่าซุจึงมีการทอผ้าเตี๋ยมไว้สำหรับห่อศพตนเองเมื่อยามเสียชีวิต

◀ แม่เผ่าพัด ไม่นามสกุล เผ่าซุ อายุ 68 ปี กับผ้าผืนนี้ทอไว้เมื่อตอนเป็นสาว ประมาณ ปี ค.ศ. 1968 เก็บไว้นานจนหนูกัดขาด ขนาด กxย 110.00 x 440.00 cm. สีแดงซ้ำได้จาก เปลือกต้นมะกอกขี้หนู

เส้นใย

นอกจากกรรมวิธีการทอผ้าแล้วยังพบว่า เส้นใยที่ใช้ในการทอ มีด้วยกันหลายชนิด เช่น เส้นไหม เส้นฝ้าย ซึ่งได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกฝ้ายเอง และซื้อเส้นใยโรงงานจากตลาด นางวิไลวัน พิมมะสอน เลขาธิการสมาคมหัตถกรรมลาว และเจ้าของกิจการหัตถกรรมฝ่อนคำ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า นอกจากเส้นไหม เส้นฝ้ายแล้วยังมีเปียด นำมาทอเป็นเส้น มีลักษณะแข็งใช้จักรเย็บไม่ได้ จึงนิยมนำมาทำเป็นถุงสะพาย เรียกว่า ถุงเปียด พบมากทางภาคเหนือของ สปป. ลาว นอกจากนี้ยังมี ปอแก้ว ปอสา ปอกล้วย หมายความว่า เปลือกไม้ต่างๆ เรียกรวมกันว่า ปอ

เส้นไหม

ฝ้ายโทเร (ฝ้ายโรงงาน)

เปียด/ปอ

ปอลอกมิ่ง (กะตู่)

ใยฝ้าย

ดักแด้แปรเป็นไหม

ชนเผ่ามะกอง
บ้านโพนไซ เมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต

สีที่ใช้ย้อม มี 2 ชนิด คือ

1. สีธรรมชาติ ได้จากเปลือก แก่น หรือผลของไม้ชนิดต่างๆ เช่น สีชมพู ได้จากลูกตำเภาะ หัวกะเบา สีแดงเข้ม ได้จากเปลือกประดู่ สีแดงจ้ำ ได้จากเปลือกมะกอกขี้หนู สีเหลือง ได้จากขมิ้น แก่นต้นยอป่า เป็นต้น

2. สีสังเคราะห์ ชื้อจากตลาด

ฝ้ายโรงงานย้อมสีสังเคราะห์

เส้นไหมย้อมสีธรรมชาติ

ย้อมเปลือกไม้ให้เป็นสี

ย้อมฝ้ายด้วยเปลือกประดู่

ย้อมฝ้ายด้วยขมิ้น

นาง คำเปี้ย ไม่นามสกุล อายุ 51 ปี (เตรียม)
บ้านสายสัมพันธ์ เมืองสามค้ำชี แขวงอัตตะปือ

ปัจจุบันพบว่า ชนเผ่าลาวเทิงส่วนใหญ่หันมานิยมเส้นใยจากโรงงาน เพื่อใช้ในการทอผ้า โดยให้ความเห็นว่า เส้นด้ายเรียบเสมอกัน มีความสะดวก รวดเร็วในการทอ ที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่ไม่ได้เลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายเองแล้ว สำหรับสีที่ใช้ย้อมก็นิยมใช้สีสังเคราะห์ เนื่องจากเห็นว่าให้สีที่สดสม่ำเสมอ กันมากกว่า

เครื่องประดับชนเผ่าลาวเทิง

มลินี พินิจ

ชนเผ่าเบรา (ละแว/ลุยเว)

ชนเผ่ากระตุ

ชนเผ่าเกรียง (แงะ/กะเรียง)

ชนเผ่าเตรียง
(ตะเลียง/ตะเหลียง/กะเสง)

ชนเผ่าโอ้ย

ชนเผ่าตะโอ้ย

เครื่องประดับทั่วไป

เครื่องประดับเป็นสิ่งบ่งบอกถึงฐานะ ช่วยเสริมความสวยงาม ให้ความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อแก่ผู้สวมใส่หรือผู้ครอบครองเป็นเจ้าของ เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถบอกประวัติความเป็นไปในประวัติศาสตร์ได้ เป็นสื่อสัญลักษณ์ถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม อุดมคติใจคอของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี ในชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ มีการสวมใส่เครื่องประดับตามความเชื่อ และในโอกาสต่างๆ กัน ดังนี้

เครื่องประดับทั่วไป

ชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ ได้อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือน ใกล้ตัวเมืองมากขึ้น ส่งผลให้แต่ละชนเผ่าเริ่มมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า หรือมีการใช้เงินมากขึ้น ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากชนเผ่าลาวลุ่ม ซึ่งเป็นประชากรจำนวนมากใน สปป. ลาว ดังนั้นจึงมักพบเห็นชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ สวมใส่เครื่องประดับที่มีขายทั่วไปตามท้องตลาด เช่น สร้อยข้อมือที่ทำจากทองคำ ตุ้มหูที่ทำจากเงิน

เครื่องประดับในความเชื่อและพิธีกรรม

นอกจากเครื่องประดับที่สวมใส่เพื่อความสวยงามโดยทั่วไปแล้ว การสวมใส่เครื่องประดับยังเป็นอีกหนึ่งในความเชื่อของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ เช่น สวมใส่เพื่อป้องกันภูตผี สวมใส่เพื่อรักษาโรคต่างๆ หรือให้โชคลาภ เครื่องประดับในความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกเครื่องรางที่ทำจากเขี้ยวสัตว์ หรือว่านของพืชชนิดต่างๆ (ว่านยา) ที่ผูกตามข้อมือ ข้อเท้าหรือบริเวณที่มีอาการบาดเจ็บส่วนเครื่องประดับที่ใช้ในพิธีกรรมส่วนใหญ่จะพบเห็น ในเทศกาลงานบุญ เช่น งานบุญประเพณีของชนเผ่า (บุญกินฮี้ต) การแต่งงาน

เครื่องประดับในความเชื่อและพิธีกรรม

การได้มาของเครื่องประดับชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่างๆ โดยส่วนใหญ่แล้ว ได้มาจากหลายสาเหตุ เช่น ได้มาจากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น กล่าวคือ บรรพบุรุษเป็นผู้มอบให้ ได้มาจากค่าสินสอดที่มอบให้ฝ่ายหญิงในพิธีแต่งงาน ซึ่งมักจะเป็นเครื่องประดับจำพวกกำไลเงิน เงินกีบหัวหนาม เงินฮาง ฯลฯ หรือบางครั้งได้มาจากการเสาะแสวงหาด้วยตนเองตามความเชื่อ เช่น เชื้อว ของสัตว์ วานของพืชชนิดต่างๆ (วานยา) หรือเศษโลหะจากซากของ เครื่องบินตกในสมัยสงคราม นำมาตีขึ้นรูปเป็นเครื่องประดับ นอกจากนี้ ยังได้มาจากการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชนเผ่าด้วยกันหรือซื้อมาจากตลาด เป็นต้น ดังนั้นนอกจากฝีมืองานหัตถกรรมด้านต่างๆ แล้วอัตลักษณ์ที่บ่งบอก ความเป็นลาวเทิงอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสวมใส่เครื่องประดับที่มีความ แตกต่างไปจากชนเผ่าอื่น เช่น ชนเผ่าลาวลุ่มนิยมใส่เครื่องประดับที่ทำด้วย ทองคำ เงิน นาก ชนเผ่าลาวสูงนิยมใส่เครื่องประดับที่ทำด้วยอะลูมิเนียม หรือ เงิน เป็นต้น สำหรับเครื่องประดับที่มีคุณค่าของชนเผ่าลาวเทิง ก็คือ ลูกปัด ไม่ว่าจะเป็นทำด้วยพลาสติก หิน หรือโลหะชนิดต่างๆ ลักษณะของลูกปัดจะเป็น รูปทรงกลม เหลี่ยมและอื่นๆ ที่มีการเจาะรูตรงกลางนำมาร้อยด้วยเชือกหรือด้าย

อัตลักษณ์ของเครื่องประดับชนเผ่าลาวเทิงที่พบเห็นมากที่สุด สามารถจัดแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. สร้อยลูกปัด จำพวกพลาสติก โลหะ หรือ หิน เช่น หินเลือดนก หรือหินคาร์เนเลียน (Carnelian)
2. กำไล จำพวกเงิน ตะกั่ว อะลูมิเนียม ทองเหลือง
3. เครื่องราง จำพวกเชื้วสัตว์ วานของพืชชนิดต่าง ๆ

เครื่องประดับชนเผ่าเบรา (ละแว)

เครื่องประดับที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าเบรา (ละแว) คือ ต่างหูที่มี ขนาดใหญ่ทำด้วยงาช้าง โลหะ และไม้ มีรูปทรงเป็นวงกลม เมื่อจะสวมใส่ ต้องสอดต่างหูเข้าไปในรูที่เจาะหูไว้ทั้งหมด นอกจากต่างหูแล้ว ชนเผ่าเบรา ยังนิยมสวมสร้อยคอสีต่างๆ เช่น สีขาว แดง เหลือง น้ำเงิน ที่ได้จากการ ร้อยลูกปัดอันเล็กๆ หลายๆ เส้นรวมกัน

เครื่องประดับชนเผ่ามะกอง (มังกอง)

เครื่องประดับที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่ามะกอง (มังกอง) คือ เหรียญเงินในสมัยโบราณ ภาษาลาวเรียกว่า เงินกีบหัวหนาม (เป็นเงินกีบที่ใช้ ในสมัยฝรั่งเศสเข้าปกครองลาว) โดยประชาชนในชนเผ่ามะกองจะนำเหรียญเงิน กีบหัวหนามนี้มาเจาะรู แล้วใช้เส้นด้ายและลูกปัดร้อยทำเป็นสร้อยคอ

เครื่องประดับชนเผ่ากะตุ

เครื่องประดับที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่ากะตุคือ สร้อยลูกปัดผสมกับ หินเลือดนก มีตะขอที่ทำจากโลหะขดเป็นสายกันหอย ภาษาลาวเรียกว่า ลายผักกูด

เครื่องประดับชนเผ่าเตรียง

ในสมัยโบราณหากใครมีฐานะร่ำรวยจะใส่สร้อยที่ทำด้วยเงิน ตะกั่ว ไม้ และชนม่น เครื่องประดับที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่านี้คือ สร้อยที่ร้อยยาว ผสมกันระหว่างโลหะและลูกปัดหิน มีหลายสี อีกอย่างที่พบเห็นก็คือ ก่องติ ที่ใช้สวมแขนในเวลาสู้รบเพื่อป้องกันไม่ให้คู่ต่อสู้ฟันถูกแขน แต่ปัจจุบัน ไม่ได้มีการสู้รบแล้วจึงนำมาใช้เป็นเครื่องประดับในการแสดง

ชนเผ่าที่ใช้เครื่องประดับที่มีลักษณะคล้ายกับชนเผ่าเตรียง ได้แก่ ชนเผ่าเกรียง ปะโกะ กะตุ ตะอ้อย กล่าวคือ มีการร้อยลูกปัดหลายสีผสมกัน รวมถึงสร้อยลูกปัดผสมกับหินเลือดนกที่มีรูปทรงแตกต่างกันไป

ไม้แกะสลักชนเผ่าลาวเทิง

งานหัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นรูปคน สัตว์หรือสิ่งของต่างๆ ตามความเชื่อผีของชนเผ่าตะอ้อย บ้านหนองบึง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก ซึ่งมีความเชื่อว่า ใช้แทนตัวคนที่เสียชีวิต โดยนำไปไว้บนกองฟอน (เชิงตะกอน) ในพิธีฌาปนกิจศพ (ส่งสากันต์) เนื่องจากในสมัยก่อนไม่มีกล้องถ่ายรูป จึงใช้วิธีการแกะสลักไม้แทนตัวคน ในการแกะสลักส่วนใหญ่ จะแกะเป็นรูปคนพร้อมเครื่องมือทำมาหากินใส่ไปด้วย เช่น รูปคนแบ้กะพา หรือกะเหล็บ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ตายได้นำติดตัวไปใช้ต่อ ๆ ไป จนกระทั่งปัจจุบัน เส้นทางการคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น ชนเผ่าตะอ้อยเริ่มมีการติดต่อ ไปมาหาสู่และมีการมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากับชนเผ่าอื่น ๆ จึงได้มีการผลิตงานหัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสินค้าออกจำหน่ายตามท้องตลาด ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่ผลิตขึ้นมานั้นยังอยู่ในรูปแบบดั้งเดิมที่สื่อถึงวิถีชีวิตและความเชื่อของชนเผ่าตะอ้อย ซึ่งเป็นที่นิยมของตลาด โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ตัวอย่างงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก

ตุ๊กตาที่ใช้แทน
ตัวผู้ที่เสียชีวิต

หน้ากากที่ใช้ในการแสดง

โล่ที่ใช้ในการต่อสู้

ขั้นตอนการแกะสลักไม้ของชนเผ่าตะไถ่
บ้านหนองบึง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก

ไม้กะทอน

เครื่องมือแกะสลัก

ใช้ขวานถาก

ใช้สิ่วแกะ

นำไปเผาไฟ

เผาไฟแล้ว

ทาด้วยดินโคลน

ล้างน้ำ

ศิลปะพื้นบ้านชนเผ่าในลาวตอนใต้

กับวิถีที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม

ดร.ศักดิ์ชาย ลิกขา *

การขายกระติบข้าวและก่องข้าว
บริเวณตลาดเช้า นครหลวงเวียงจันทน์

ศิลปะพื้นบ้าน คือ ผลงานที่ได้รับการบ่มเพาะและตกผลึกทางความคิด บนพื้นฐานที่เรียบง่าย มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ผลิตได้ด้วยสองมืออาจใช้อุปกรณ์ร่วมบ้างตามสมควร มีวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองต่อการใช้อยู่ มีลักษณะการใช้งานสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ของชาวบ้าน ทั้งนี้อาจมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสมกับกระแสสังคม

วัฒนธรรมและศิลปะพื้นบ้าน

กว่าจะเห็นเป็น ประเทศ เช่นปัจจุบัน มนุษย์ได้รวมกลุ่มกันอยู่อย่างกระจัดกระจายเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มน้อย อาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่ดูแล้วอุดมสมบูรณ์เพียงพอจะหาอาหารเลี้ยงชีพได้ เมื่อมองตามหลักทางภูมิศาสตร์จะพบว่า บางกลุ่มอาศัยอยู่ตามภูเขา บางกลุ่มอาศัยอยู่เชิงเขา บางกลุ่มอาศัยอยู่พื้นที่ราบ และบางกลุ่มอาศัยอยู่ตามแม่น้ำ ลำคลอง หรือแอ่งน้ำ การเลือกพื้นที่อาศัยโดยส่วนใหญ่จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกถิ่นที่อยู่ ดังนี้

1. ความถนัดในการหาอาหารเลี้ยงชีพ เช่น ถนัดในการหาปลา ก็จะเลือกแหล่งน้ำใหญ่ ๆ เป็นที่อยู่อาศัย ถนัดทางด้านเกษตรกรรมนิยมปลูกพืชผัก ผลไม้ ก็จะเลือกแหล่งดินที่ดีและมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ถนัดในด้านการหาของป่า เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ และแมลงต่าง ๆ ก็จะเลือกบริเวณที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ตามเชิงเขาหากถนัดทางการล่าสัตว์เป็นอาหารก็จะเลือกบริเวณที่มีป่าไม้หนาทึบ มีต้นไม้ใหญ่จำนวนมากมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่

2. ภูมิอากาศ เป็นพิจารณาตัดสินใจจากสภาพดิน ฟ้า อากาศที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ด้วยเหตุที่โลกนี้แต่ละแห่งมีสภาพอากาศต่างกัน ทำให้เกิดพืชพันธุ์ธัญญาหารและสัตว์ที่แตกต่างกันบางกลุ่มจะนิยมภูมิอากาศแบบร้อน บางกลุ่มนิยมภูมิอากาศ แบบหนาว และบางกลุ่มนิยมภูมิอากาศแบบมีฝนตกชุกบ่อยๆ เพื่อความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตและส่งผลต่ออาชีพต่าง ๆ

3. ภัยธรรมชาติ การเกิดภัยธรรมชาติในพื้นที่ต่างๆ เช่น ความแห้งแล้ง น้ำท่วม ลมพายุ แผ่นดินไหว และอื่น ๆ เป็นผลให้คนมีการเคลื่อนย้ายอพยพแหล่งที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมให้กับตนเอง

* ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมและ อาจารย์ประจำคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

4. **ภัยสงคราม** ในอดีตการสู้รบระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การสู้รบเพื่อแย่งชิงแผ่นดิน ขยายอาณาเขตการปกครอง และการสู้รบเพื่อแย่งชิงผู้คนเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับกลุ่มของตนเองแต่ก็มีอยู่บ้างที่เป็นการสู้รบเพื่อทำลายล้างเผ่าพันธุ์ด้วยความเชื่อที่แตกต่างกัน เหตุดังกล่าวทำให้กลุ่มคนเกิดการเคลื่อนย้าย ทั้งการเคลื่อนย้ายเพื่อหนีภัยสงครามและการเคลื่อนย้ายเพื่อหลีกเลี่ยงจากการเป็นเชลยและโดนกวาดต้อนเป็นข้าทาสบริวาร

จะเห็นได้ว่าทั้ง 4 กรณีของการเคลื่อนย้ายผู้คนมีทั้งเหตุที่เกิดจากมนุษย์ด้วยกันเอง เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และเหตุจากตัวเองที่ต้องการแหล่งที่อยู่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง แต่ไม่ว่าทุกกลุ่มชนจะสามารถเคลื่อนย้ายได้ตามปรารถนาทุกกลุ่มและเลือกถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสมและดีที่สุดได้ทุกกลุ่มดังนั้นจึงพบเห็นได้โดยทั่วไปว่าบางกลุ่มชนก็จะอาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ไม่อุดมสมบูรณ์เท่าที่ควร แต่มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ดังนั้นมนุษย์จึงเกิดการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมในด้านต่างๆ และมีการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสิ่งของอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงเป็นบ่อเกิดของความแตกต่างที่ไม่เหมือนกันของกลุ่มชนในหลายด้าน เช่น

1. ภาษาที่แตกต่าง สำเนียงที่แตกต่าง
2. อุปนิสัยใจคอ ความอ่อนโยน ความแข็งแกร่ง ความเด็ดเดี่ยว ความมีน้ำใจเอื้ออาทร
3. อาคารที่พัก รูปทรง รูปแบบที่แตกต่าง รวมทั้งการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่แตกต่างกัน
4. ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง เกิดสิ่งของเครื่องใช้ตามความจำเป็น และการเลือกวัสดุที่มีในท้องถิ่นประดิษฐ์สร้างสรรค์ เป็นงานหัตถกรรม ที่เราเรียกว่า ศิลปะพื้นบ้าน
5. เกิดวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ที่แตกต่าง ทั้งการกิน การหาอาหาร การประกอบอาหาร รวมทั้งการดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย
6. เกิดวัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นแตกต่างกัน

รูปแบบของคนที่มีความแตกต่างกันในโลกนี้ทำให้คนเกิดการพัฒนาการเป็นแบบรายกลุ่ม กลุ่มใดที่มีพัฒนาการมากจะเข้าปกครองกลุ่มที่มีพัฒนาการน้อยกว่าหากชนกลุ่มน้อยไม่ยอมรับการปกครองของชนกลุ่มใหญ่ ถ้าไม่ต่อต้าน ก็จะอพยพหลบหนีไปเรื่อยๆ เกิดการแบ่งชนชั้นของผู้แพ้และผู้ชนะทำให้มี ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้มีคำว่า สังคมเมือง สังคมชนบท ชนกลุ่มน้อย ชนเผ่า ชาวเขา และอื่น ๆ แล้วแต่ชนกลุ่มใหญ่จะเป็นผู้กำหนด ปัจจุบันแวดวงวิชาการโดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยาได้เสนอให้เรียกกลุ่มชนที่มีลักษณะแตกต่างกันทางวัฒนธรรมนี้ว่า **กลุ่มชาติพันธุ์** (Ethnic groups)

วิถีชีวิตชนชาติลาวสูง

การประกอบอาหารในครัวเรือน

การกินเหล้าไทและการสูบกอก
หนึ่งในวิถีชีวิตของชนชาติลาวเทิง

เริ่มใช้กันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2523) เพื่อหลีกเลี่ยงในเชิงการ
ถูกเหยียดหยามทางวัฒนธรรมโดยไม่ได้ให้ความสนใจความเป็นตัวตนที่แท้จริง
ความงดงามทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานอกเหนือจากความคิดที่จะ
พยายามดุดกลืนทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย แม้ว่าในปัจจุบันกลุ่มชนต่าง ๆ
จะมีการรวมกันหลายๆ กลุ่ม เป็นประเทศ มีการปกครองตามระบอบ
การปกครองที่ร่วมกันกำหนดขึ้นและมีกฎหมายเป็นสิ่งที่ควบคุมให้คนอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติ สิ่งหนึ่งที่ทุกกลุ่มชนอยากจะคงเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ทราบ
ความเป็นมาของชาติพันธุ์ของตนเอง นั่นก็คือ วัฒนธรรมของชาติพันธุ์
ที่สืบทอดสิ่งดีงามมาหลายชั่วอายุคน

วัฒนธรรม มีความหมายที่ครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี
ความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้าน นิทาน การเต้นรำ ขับร้อง ดนตรี สุภาษิต คำกล่าว
คำพังเพย ภาษาพูด ภาษาเขียน ศาสนา รวมถึงการละเล่นและรูปแบบ
การดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน สิ่งสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง
ทั้งนี้จะเกิดขึ้น คงอยู่ และเปลี่ยนแปลงอย่างสัมพันธ์กับบริบทของชุมชน
และสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในหลายประเด็น ดังนี้

1. เป็นเสมือนกรอบชีวิตให้มนุษย์อยู่ในขอบเขตที่นิยมกันว่า ดี และ
ถูกต้อง
2. เป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ต้อง
บังคับ เพราะเป็นการประมวลความนึกคิดให้เชื่อ ให้กลัวต่อสิ่งผิด เกิดความ
มีระเบียบแบบแผนในชีวิตที่ทุกคนเข้าใจร่วมกัน
3. เป็นกลไกสร้างความสามัคคี แฝงด้วยความบันเทิงให้กับมนุษย์
อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ๆ ในประเพณีและการละเล่นต่าง ๆ
4. มีคุณค่าแห่งความงดงามทางศิลปะ รวมศาสตร์วิทยาการ
หลากหลายแขนงไว้ด้วยกัน เช่น คุณค่าในงานหัตถกรรมพื้นถิ่น คุณค่าใน
งานสถาปัตยกรรมและอื่น ๆ
5. ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์ของตนเอง คุณค่าของการ
สืบทอดความดีงามมาจากบรรพบุรุษ เกิดความรัก ความผูกพันในถิ่นกำเนิด
6. เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นมาของแต่ละเผ่าพันธุ์ที่มีสภาพ
วิถีชีวิตที่เหมือนกันและแตกต่างกัน เป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ร่วมกัน

รูปแบบทางวัฒนธรรม

เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ อาจจำแนก
รูปแบบของวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ประเภทที่เกี่ยวกับภาษา เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาในการ

สื่อสารเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดความเข้าใจซาบซึ้งในความหมายที่ต้องการสื่อหรือบอกเล่า เช่น

- นิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่า หรือตำนาน
- สุภาษิต คำพังเพย ญา กลอน คำสอຍ แผล่ คำกล่าว
- คำทวย หรือปรีศนาคำทวย
- กลอนลำ คำร้อง เพลง

2. ประเภทที่เกี่ยวกับสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นการประยุกต์ดัดแปลงจากธรรมชาติ เพื่อผลิตเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความสะดวกสบาย และมีความเหมาะสมกับการใช้สอย เช่น

- งานศิลปหัตถกรรม หรืองานศิลปะพื้นบ้าน
- งานสถาปัตยกรรม หรือสิ่งก่อสร้าง
- เสื้อผ้า และอุปกรณ์ในการตกแต่งร่างกาย
- อาหารการกิน การประดิษฐ์คิดค้นวิธีการให้พืชหรือสัตว์ที่

เหมาะสมกับ การบริโภค

● เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่น หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
เสริมสร้าง ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก

● การใช้สมุนไพร และยากลางบ้าน เพื่อบำรุงร่างกายและรักษาอาการเจ็บป่วย

3. ประเภทที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังใจ เป็นการสะท้อนให้เห็นการใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างพลังใจในการต่อสู้กับปัญหา และกรรมวิธีการสร้างศูนย์รวมทางจิตใจให้คนมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน เช่น

● ศาสนาและการเชื่อถือโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งการสร้างพลังใจใน รูปแบบต่าง ๆ ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา

● การละเล่นพื้นเมือง การเต้นรำ การแสดง รวมทั้งวิธีการแห่ตามเทศกาล ต่าง ๆ

- ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ
- การเลี้ยงฉลองและจัดงานมหรสพต่าง ๆ
- การกีฬาและนันทนาการต่าง ๆ

การสืบทอดทางวัฒนธรรม

ที่ผ่านมามนุษย์ได้มีการส่งผ่านความรู้ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบสามารถสรุปได้เป็น 6 วิธีการ ดังนี้

1. การถือปฏิบัติสืบทอดให้เป็นแบบอย่าง เป็นการเรียนรู้แบบลอกเลียนแบบ

2. การบอกเล่า สั่งสอน และอบรมให้ถือปฏิบัติสืบทอด

3. การสืบทอดภายในครอบครัว เป็นวิชาความรู้ที่มีการคิดค้น

ในวงศ์ตระกูล

4. การสืบทอดโดยผู้นำชุมชน เป็นความรู้ที่เป็นองค์รวมของชุมชน
 5. การบันทึกโดยวิธีการต่างๆ เช่น เขียนไว้ในใบลาน แกะสลักบนหิน เขียนไว้ตามผนังและอื่น ๆ
 6. การสืบทอดของปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละรุ่น เป็นการเรียนรู้แบบเป็นทางการในองค์ความรู้ที่มีรายละเอียด
- ทั้ง 6 วิธีการ จะเห็นว่าบางอย่างเป็นการสืบทอดระหว่างคนต่อกัน บางอย่างเป็นเรื่องของการสืบทอดแบบกลุ่มอาจเรียกว่ามีทั้งรูปแบบของการสืบทอดแบบเดี่ยวและการสืบทอดแบบรวม ถือเป็น **มรดกร่วมในชุมชน**

การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

แม้ว่าเราจะรู้ว่าวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนเป็นของดี มีคุณค่า ที่ควรแก่การอนุรักษ์แต่เราก็ไม่สามารถที่จะต้านทานต่อกระแสโลกและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่อาจหยุดยั้งได้ ด้วยเหตุผลดังนี้

1. ระบบการสื่อสารไร้พรมแดน ก่อให้เกิดอิทธิพลทางวัฒนธรรมแบบข้ามชาติ ไร้พรมแดน ไร้ข้อจำกัด ด้วยเหตุที่มนุษย์นิยมในการเรียนรู้ของแปลกและใหม่ อยากรู้ อยากเห็น ชอบทดลอง และเพื่อความจำเจ จึงเป็นช่องทางให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมทางวัฒนธรรมได้ง่ายและรวดเร็ว

2. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวัสดุและการผลิต อาจกล่าวได้ว่า โลกในปัจจุบันเป็นโลกของพลาสติก เนื่องจากพลาสติกมีคุณสมบัติที่ดีในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เมื่อผลิตจำนวนมากยังมีราคาถูกถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีหลายประเทศที่มีการรณรงค์ต่อต้านการใช้พลาสติกแบบฟุ่มเฟือย เพราะพลาสติกส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การสร้างมลพิษ รณรงค์ให้มีการใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ตามธรรมชาติกันมากขึ้น นอกจากโลกของพลาสติกยังมีการพัฒนาวัสดุต่างๆ ขึ้นอีกมากมาย เช่น งานโลหะผสม งานผ้าจากใยสังเคราะห์ งานเครื่องแก้ว งานวัสดุสังเคราะห์อื่น ๆ เป็นเหตุผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ทดแทนจากของเดิมที่เคยใช้ในอดีตและส่งผลให้วัฒนธรรมการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตต้องเปลี่ยนไป

3. การดิ้นรนในการครองชีพ อดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างมากในการหารายได้เพื่อการเลี้ยงชีพ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหลายอย่างจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันจากการผลิตสำหรับใช้สอยในครัวเรือน เป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ จึงไม่น่าแปลกใจที่วัฒนธรรมหลายอย่างเริ่มจางหายไปตามระบบเศรษฐกิจและสังคม

4. การครอบงำทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยมักถูกดูถูก ถิ่นโดยวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ด้วยเหตุผลที่หลากหลาย ชุมชนใดที่มีรากฐาน

แม่ค้าขายข้าวปุ้น (ขนมจีน)
และแม่ค้าเรือข้ามฟาก

ทางวัฒนธรรมเข้มแข็งก็จะทนทานต่อกระแสต่าง ๆ ได้ยาวนาน นี่คือ กฎของ
ธรรมชาติที่ยากแก่การหลีกเลี่ยง

ศิลปะพื้นบ้าน

ตามความหมายของคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้าน
ได้คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นโดยยึดประโยชน์ใช้สอยและความงามเป็นสำคัญ
ประกอบด้วยวัสดุ สิ่งของ เครื่องใช้ หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. เครื่องใช้ในครัวเรือน มีทั้งรูปแบบที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยเน้น
ความสะดวกในการใช้สอยและแบบที่เน้นความประณีตสวยงาม บ่งบอกถึง
ฝีมือช่างและฐานะของผู้ใช้งาน เช่น เขี่ยนหมาก กระต่ายขูดมะพร้าว
เครื่องจักสานต่างๆ ฯลฯ

2. เครื่องแต่งกาย นับตั้งแต่เสื้อผ้าสวมใส่ที่ผลิตโดยกรรมวิธี
การถักทอ การตัดเย็บเป็นรูปทรงตามวัฒนธรรมการแต่งกายของแต่ละท้องถิ่น
ทั้งนี้รวมถึงเครื่องประดับตกแต่งต่างๆ ตามร่างกายด้วย เช่น แหวน กำไล
สร้อย ตุ้มหู ฯลฯ

3. เครื่องใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เช่น
พุ่มพาน พานบายศรี รูปปั้น รูปแกะสลัก ชันกะหย่อง ฯลฯ

4. **เครื่องมือประกอบอาชีพ** เป็นเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีการคิดค้นเพื่อใช้ในการอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งอาชีพเกษตรกรรม ประมง ดักจับสัตว์ ชังสัตว์ ฯลฯ

5. **เครื่องประกอบการละเล่น** เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันเทิงละเล่นเพื่อสร้างความสนุกสนาน ส่งเสริมกระบวนการทางความคิด และเสริมสร้างความสามัคคี โดยรวมทั้งเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ประกอบการละเล่นตามวัยและแต่ละเทศกาล

ศิลปะพื้นบ้าน เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้สะดวกสบาย และมีความเหมาะสมกับการใช้สอยในวิถีชีวิต ศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนให้เห็นความเฉลียวฉลาดของช่างพื้นบ้าน ในการสร้างสรรค์งาน จนเกิดการตกผลึกทางความคิด เป็นรูปแบบของผลงานที่มีคุณค่า มีประโยชน์ใช้สอยตามสมควรแก่การใช้งาน การศึกษาศิลปะพื้นบ้านให้กระจ่างชัดจึงจำเป็นต้องศึกษาควบคู่ไปกับตำนานความเป็นมาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

กว่าจะเห็นเป็น สปป. ลาว

การที่จะศึกษาเรียนรู้ศิลปะพื้นบ้านของสปป.ลาว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรับรู้รับทราบความเป็นมาของ สปป.ลาว ก่อน เพราะศิลปะพื้นบ้านเป็นส่วนย่อยของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมก็คือ อัตลักษณ์ของประเทศ ทุกอย่างล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กัน จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่กำลังปรับเปลี่ยนไป ดังคำที่ว่าหากไม่รู้อดีต จะรู้ปัจจุบันและทำนายอนาคตได้อย่างไร

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว (The Lao People's Democratic Republic หรือเรียกย่อ ๆ ว่า Lao PDR) เป็นประเทศที่เก่าแก่ มีวัฒนธรรมอันรุ่มรวยและยึดมั่นรักษานขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเข้มแข็ง ประชาชนเป็นคนที่มื่ออัธยาศัยไมตรีเต็มไปด้วยความจริงใจ เป็นที่ประทับใจและชื่นชมของนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลก

ในนิทานขุนบรมราชาธิราชกล่าวว่า คนชาติลาวเกิดมาจากน้ำเต้าใหญ่ 2 ลูก ตามภาษาบาลีเรียนน้ำเต้าว่า "ลาว" ต่อมาจึงเพี้ยนเป็นลาว ในพงศาวดารชาติไทยของหลวงวิจิตรวาทการ กล่าวว่า ก่อนที่ชาวไทยจะอพยพจากจีนตอนใต้มาอาศัยบริเวณอินโดจีน ดินแดนที่เป็นประเทศลาวในปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของชาว "ลัวะ" หรือ "ละว้า" มาก่อน ชาวไทยเรียกชนเผ่านี้ว่า "ลาว" ภายหลังคนไทยและละว้าได้รวมเข้าเป็นเผ่าเดียวกันกลายเป็นชาวลาว

ส่วนตำราทางประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า เมื่อ 4,000-5,000 ปีก่อนชนเผ่าไทรวมถึงพวกไท - กะได ม้ง-เมี่ยน และม้ง-ข่า อพยพจากทาง

ตอนใต้ของประเทศจีน ลงมาตั้งหลักแหล่งในเขตเทือกเขาและหุบเขาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติ **มอญ - เขมร** เมื่อมีชาวมอญได้รวมตัวกันตั้งเป็นชุมชน และพัฒนาต่อมา เป็นเมืองเกษตรกรรมเล็กบ้างใหญ่บ้างภายใต้อำนาจอาณาจักรเขมร ราว ปี พ.ศ. 1896 **เจ้าฟ้าร่ม** พระราชบุตรเขยของพระเจ้าชัยวรมันปรเมศวร แห่งกัมพูชาทรงทำสงครามตีเอานครเวียงจันทน์ หลวงพระบาง หัวเมืองพวนทั้งหมด ตลอดจนหัวเมืองอีกหลายแห่งในที่ราบสูงโคราช (ภาคอีสานไทยในปัจจุบัน) รวมเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกัน ตั้งเป็นอาณาจักรล้านช้าง มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงตุง - เชียงทอง เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน เจ้าฟ้าร่มทรงรับพุทธศาสนา **ลัทธิลังกาวงศ์** (เถรวาท) มาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้อัญเชิญ พระบาง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากราชสำนักเขมรมายังล้านช้าง กลายเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมือง ทำให้เมืองเชียงตุง- เชียงทองได้นามใหม่ว่า หลวงพระบาง

เมื่อเจ้าฟ้าร่มสิ้นพระชนม์ อาณาจักรล้านช้างเกิดกบฏและสงครามชิงอำนาจหลายครั้ง รัชสมัยพระโพธิสารราชเจ้า จึงสามารถรวบรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นได้อีกครั้ง พระองค์ยังทรงมีสายพระเนตรยาวไกล ทรงโปรดให้ **พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช** พระโอรสไปครองอาณาจักรล้านนาตามลัทธิในสันติวงศ์ เพื่อเป็นการคานอำนาจพม่า เมื่อพระเจ้าโพธิสารราชสวรรคต พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเสด็จกลับมาล้านช้าง โดยได้อัญเชิญ พระแก้วมรกต จากนครเชียงใหม่มาด้วย และเพื่อให้ไกลภัยจากทัพของบุเรงนอง จึงทรงย้ายราชธานีจากหลวงพระบางไปยังเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งอยู่ห่างไปทางใต้ แล้วสถาปนาเวียงจันทน์เป็น "พระนครจันทบุรีศรีสัตนา คนหุตอุมราชธานี" เมื่อ ปี พ.ศ. 2103

หลังแผ่นดินพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ มีกษัตริย์ปกครองสืบทอดกันมาโดยตลอด เจริญสูงสุดจนจัดได้ว่าเป็นยุคทองในรัชกาล **พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช** (ปี พ.ศ. 2180 - 2237) จากนั้นก็เริ่มอ่อนแอลงเรื่อยมา จนกระทั่งกลางพุทธศตวรรษที่ 23 อาณาจักรล้านช้างก็แตกออกเป็น 3 อาณาจักรที่ไม่ขึ้นต่อกันคือ ล้านช้างเวียงจันทน์ ล้านช้างหลวงพระบาง และล้านช้างจำปาสัก และตกเป็นประเทศราชของไทย นานถึง 114 ปี (ปี พ.ศ. 2322 - 2436) เมื่อมหาอำนาจตะวันตกเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่อินโดจีน ฝรั่งเศสยึดลาวไปจากไทย ต่อมาเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสต้องถอนกำลังกลับ ลาวถูกญี่ปุ่นเข้าครองแทน จนกระทั่งสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในฝ่ายชนะสงครามก็กลับเข้ามาปกครองลาวอีกครั้ง ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสแพ้เวียดนามในสมรภูมิรบเวียดนามพว ลาวจึงได้รับอิสระในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2496 แต่ขณะนั้นบ้านเมืองแตกแยกออกเป็น

อนุสาวรีย์เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์

3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายขวาหรืออนุรักษนิยม นำโดยเจ้าเพชรราชและนายพลพุมมีหน่อสะหวัน (ผู้นำคนต่อมา) ฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายคอมมิวนิสต์หรือขบวนการประเทศลาว นำโดยเจ้าสุภานุวงศ์ และฝ่ายเป็นกลาง หรือฝ่ายรัฐบาลลาวประชาธิปไตย นำโดยเจ้าสุวรรณภูมิ ทั้งสามฝ่ายมีความคิดเห็นทางการเมืองต่างกัน และได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์ ต่างสู้รบกันอย่างดุเดือดจนกลายเป็นสงครามกลางเมือง ฝ่ายประชาธิปไตยพลีชีพพล้ำ ขบวนการประเทศลาว ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือและสหภาพโซเวียตได้ชัยชนะ ประกาศยกเลิกระบบกษัตริย์ตั้งประเทศเป็น "สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2518 ในระยะ 5 ปีแรกหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองลาวใช้นโยบายคอมมิวนิสต์ปกครองอย่างเข้มงวด ควบคุมพุทธศาสนา ตัดสัมพันธ์กับประเทศไทย ปราบปรามชนกลุ่มน้อย ราษฎรหลายหมื่นคนถูกจับ ปัญญาชน ชนชั้นกลาง และชาวบ้านจำนวนมากพากันหลบหนีออกนอกประเทศ โดยที่ส่วนใหญ่ข้ามฝั่งมายังประเทศไทย

ปี พ.ศ. 2535 นายโกสอน พมวิหาน (Kaysone Phomvihane) ประธานประเทศ ซึ่งเป็นตำแหน่งเทียบเท่าประมุขของรัฐ และประธานพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People's Revolutionary Party) ถึงแก่กรรม นายหนุฮัก พุมสะหวัน ประธานสภาประชาชนสูงสุด (Lao's People Supreme Assembly) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน โดยมีพลเอกคำโต สีพันดอน เป็นนายกรัฐมนตรี การจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลค่อยๆ ถูกยกเลิก ชาวลาวที่อพยพไปต่างประเทศได้รับการเชื้อเชิญให้กลับคืนบ้านเกิดเมืองนอนลาวเริ่มเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยว และฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศไทย

ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2550 สปป. ลาว ปกครองด้วยระบบสังคมนิยม มีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวคือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีประธานพรรคเป็นประมุขของประเทศคือ ท้าวจุมมะลี ไซยะสอน ตามตำแหน่งเรียกว่า ประธานประเทศ ส่วนนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขของฝ่ายบริหาร คือ ท่านบัวสอน บุพพาวัน ทั้ง 2 ตำแหน่งได้รับแต่งตั้งจาก สภาแห่งชาติ (เดิมคือสภาประชาชนสูงสุด เปรียบได้กับสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่นิติบัญญัติและเป็นผู้ควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ)

สปป.ลาว ในปัจจุบัน แบ่งเป็น 16 แขวง (จังหวัด) 1 นครหลวง และ 1 เขตการปกครองพิเศษ แต่ละแขวงแบ่งออกเป็นเมือง (อำเภอ) และตาแสง (ตำบล) โดยมีนครหลวงเวียงจันทน์เป็นนครหลวงของประเทศ นับตั้งแต่ประกาศเอกราชในวันที่ 12 ตุลาคม ปี พ.ศ. 2488

ปัจจุบัน สปป.ลาว แบ่งเขตการปกครองออกได้ดังนี้

1. แขวงเวียงจันทน์ (Vientiane)

2. แขวงพงสาลี (Phongsali)
3. แขวงหลวงน้ำทา (Luang-namtha)
4. แขวงอุดมไซ (Udomxai)
5. แขวงบ่อแก้ว (Bokeo)
6. แขวงหลวงพระบาง (Luangphabang)
7. แขวงหัวพัน (Huaphan)
8. แขวงไชยบุรี (Sainyabuli)
9. แขวงเชียงขวาง (Xiangkhuang)
10. แขวงบอลิคำไซ (Bolikhamxai)
11. แขวงคำม่วน (Khammuan)
12. แขวงสาละวัน (Salavan)
13. แขวงสะหวันนะเขต (Savannakhet)
14. แขวงเซกอง (Sekong)
15. แขวงอัตตะปือ (Attapeu)
16. แขวงจำปาสัก (Champasak)
17. นครหลวงเวียงจันทน์ หรือเทศบาลเมืองจันทน์ (Vientiane Prefecture)
18. เขตการปกครองพิเศษไซสมบูน (Xaisomboun Special Zone)

ในอดีต เมื่อ ปี พ.ศ. 2523 (ปี ค.ศ. 1970) ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ ได้จัดตั้งและมอบหมายให้คณะค้นคว้า สังคมลาวดำเนินการค้นคว้าและกำหนด ชื่อเรียกชนเผ่าโดยเน้นที่ต้นกำเนิด ภาษาและความหมายทางด้านการเมือง สรุปในช่วงขณะนั้นว่า สปป.ลาว มี 3 ชนชาติ และมี 68 ชนเผ่า คือ

1) **ชนชาติลาวลุ่ม** หมายถึง คนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนา อยู่ทุ่งเพียง และริมแม่น้ำ ประกอบด้วย 12 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าลาว พวน ยวน ลื้อ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทเมี่ยง ไทเหนือ ไทยี่ ยี่ง และแสก

2) **ชนชาติลาวเทิง** หมายถึง คนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐาน ภูมิลำเนาอยู่ตามที่เชิงเขา ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไป ประกอบด้วย 36 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าขมุ สะเมต บิด ผ่อง ปวก ยूर ผู้น้อย กะเล้ง ดอย ไผ่ มะกอง กะตาง ปะโกะ ละเวน ละแวยะเหิน ตูย ชู สะปวน สอก ตรีว เตรียง ตะไถย อาลัก กะตู แยะส่วย เจ้ง ดากัง ละวี ละวก โอย ทองเหลื่อง กาโด ถิ่น และสามต่าว

3) **ชนชาติลาวสูง** หมายถึง คนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนา อยู่ตามภูเขาและที่ราบสูงความสูงเหนือระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป ประกอบด้วย 20 ชนเผ่า คือ มั่งขาว มั่งลาย มั่งดำ ย้าว แลนแตน กอปานา กอสีดา กอมูจี กอปูลี กอเฟ กอพงซาง กอพุยอด กอมูเติน

กอจีจาน กอกังสาต ฮายี ลาหู่ มูเซอดำ มูเซอขาว และกุก

จวบจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 (ปี ค.ศ. 2005) คณะวิชาการและกรรมชนเผ่า ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยตามหลักมาตรฐานสากลและสภาพความเป็นจริงของชนเผ่าต่าง ๆ สรุปได้ว่า ส.ป.ป.ลาว มี 49 ชนเผ่า มีการยุบรวมให้เหลือน้อยลง การจัดกลุ่มให้ปรับเปลี่ยนใหม่จากที่เคยแบ่งเป็น 3 ชนชาติ คือ ชนชาติลาวลุ่ม ชนชาติลาวเทิง และชนชาติลาวสูง เป็นการจัดแบ่งชนเผ่าตามหมวดภาษาที่มีความใกล้เคียงกัน เพราะการใช้ภาษาจะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาที่มีความเป็นไปได้อย่างไร มีการอพยพมาจากต้นกำเนิดแหล่งเดียวกันรวมทั้งพิจารณาจากการใช้สืตครองประเพณีและวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกัน โดยสรุปได้เป็นชนเผ่าใน สปป.ลาว ทั้งหมด 4 หมวดภาษา คือ 1) หมวดภาษาลาว - ไต (ส่วนใหญ่ คือ ชนชาติลาวลุ่ม) 2) หมวดภาษามอญ - ขะแม (ส่วนใหญ่ คือ ชนชาติลาวเทิง) 3) หมวดภาษาจีน - ทิเบต (ส่วนใหญ่ คือ ชนชาติลาวสูง) 4) หมวดภาษาม้ง - อิวเหมียน (ส่วนใหญ่คือ ชนชาติลาวสูง) การจัดแบ่งดังกล่าวเป็นแนวทางในการแก้ไขความไม่เสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างชนเผ่าและเสริมสร้างความปรองดองในชาติถือได้เป็นการจัดแบ่งที่มีหลักการสอดคล้องกับความเป็นจริงและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

ประชาชนลาวนับถือศาสนาพุทธลัทธิเถรวาท ซึ่งเจ้าฟ้าภูมิ ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างประกาศสถาปนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ประชาชนทั่วไปยังเลื่อมใสนับถือผีควบคู่กันไป ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมแต่โบราณ เห็นได้จากพิธีบุญกินฮีตของชนเผ่า พิธีบาสี (บายศรีสู่ขวัญ) ที่นิยมจัดกันโดยทั่วไปเป็นการผสมผสานทางความเชื่อ

วิถีที่เปลี่ยนไป

ตอนใต้ของ สปป.ลาว มีแขวงที่น่าสนใจทางด้านศิลปพื้นบ้านทั้ง 5 แขวง ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่อยู่ใกล้ชิดติดกัน ประกอบด้วย แขวงจำปาสัก แขวงอัตตะปือ แขวงเซกอง แขวงสาละวัน และแขวงสะหวันนะเขต ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของ 5 แขวง มีดังนี้

1. แขวงจำปาสัก ในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงในสมัยที่ลาวแยกเป็น 3 อาณาจักร ประกอบด้วยชนเผ่าลาวลุ่ม (ลาว - ไต) ประมาณ 85% และลาวเทิง (มอญ - ขะแม) ประมาณ 15% มีประชากรประมาณ 6 แสนกว่าคน มีพื้นที่ 15,415 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสำคัญคือ เซโดมและน้ำของ ชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่มีประมาณ 10 ชนเผ่า คือ กะตาง เกรียง/แงะ ขะแม ตะไถ่ เตรียง ยะเหิน ยูร/ละเวน ล่วย อาลัก โอย

2. **แขวงอัตตะปือ** เดิมชื่อ อัตตะปือ (อัตในภาษาชนเผ่าละแ่ว แปลว่า มูล/อุจจาระ และตะปือ หมายถึง ควาย/กระบือ) ในสมัยก่อนเชื่อว่าแถบนี้มีควายมาก ประกอบด้วยชนเผ่าลาวลุ่ม (ลาว – ไต) ประมาณ 40% และลาวเทิง (มอญ-ขะแม) ประมาณ 60% มีประชากรประมาณ 1 แสนกว่าคน มีพื้นที่ 10,320 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสำคัญ คือ เซกอง เซกอง เซกะหมาน ชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่มีประมาณ 10 ชนเผ่า คือ เจิ้ง ชู ตะโอย์ เตรียง เบรา/ละแ่ว ยะเหิน ยຸຣ/ละเวน แะ สะดาง อาล็ก โอย

3. **แขวงเซกอง** เซกองเป็นชื่อแม่น้ำที่ไหลผ่าน ประกอบด้วยชนเผ่าลาวลุ่ม (ลาว – ไต) ประมาณ 25 % และชนเผ่าลาวเทิง (มอญ – ขะแม) ประมาณ 75% มีประชากรประมาณ 8 แสนกว่าคน มีพื้นที่ 7,665 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสำคัญคือ เซกอง ด้วยเหตุที่แขวงเซกองมีชนเผ่าลาวเทิงอยู่จำนวนมาก จึงมีประเพณีสำคัญของชนเผ่าคือ การฆ่าควายบุญกินฮีสต์ หรือ บุญกินจะตามความเชื่อในช่วงเดือนเมษายนของทุกปีเกือบทุกชนเผ่า กลุ่มชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่มีมากกว่า 10 ชนเผ่า คือ กะตาง กะตู เกรียง/แะ เตรียง ตริ้ว ยຸຣ/ละเวน ละวี แะ ดากัง ตะโอย์ จาตอง ส่วย อาล็ก

4. **แขวงสาละวัน** เคยมีคำบอกเล่าว่า สาละเป็นภาษาบาลี แปลว่า ต้นรัง วัน/วน แปลว่า ป่า หมายถึง บริเวณที่มีป่าไม้รังมาก ประกอบด้วยชนเผ่าลาวลุ่ม (ลาว – ไต) ประมาณ 60 % ลาวเทิง (มอญ- ขะแม) ประมาณ 40 % มีประชากรประมาณ 3 แสนกว่าคน มีพื้นที่ 10,385 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสำคัญ คือ เซโดม เซเซ็ด ชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่มีประมาณ 9 ชนเผ่า คือ กะตาง กะตู เกรียง/แะ ตะโอย์ เตรียง ปะโกะ ยຸຣ/ละเวน ส่วย อาล็ก

5. **แขวงสะหวันนะเขต หรือ สุวรรณเขต** เป็นแขวงที่ใหญ่เป็นอันดับสองรองจากนครหลวงเวียงจันทน์ มีเรื่องเล่าว่าเมื่อครั้งฝรั่งเศสเข้าปกครองลาวได้นำต้นมะฮอกกานี้มาปลูกตามที่ต่าง ๆ รวมทั้งในพื้นที่แขวงสะหวันนะเขต คนลาวที่นี่ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ต้นหมากหำม้า กลายเป็นต้นไม้ในพื้นถิ่นไป ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ประกอบด้วย ลาวลุ่ม (ลาว – ไต) ประมาณ 67% และลาวเทิง (มอญ – ขะแม) ประมาณ 33% มีประชากรประมาณ 9 แสนกว่าคน มีพื้นที่ 22,080 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสำคัญ คือ เซจำพอน เซบั้งเฮียง กลุ่มชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่มีประมาณ 7 ชนเผ่า คือ กะตาง ตริ้ว/จาลี้/ตรุย ตะโอย์ ปะโกะ มะกอง ส่วย สะดาง

จากทั้ง 5 แขวงของลาวตอนใต้จะพบว่า แขวงที่มีประชากรมากที่สุด คือ แขวงสะหวันนะเขต รองลงมา คือ แขวงเซกอง และแขวงจำปาสัก ตามลำดับหากดูตามพื้นที่พบว่าแขวงสะหวันนะเขตมีพื้นที่มากที่สุดรองลงมาคือ แขวงจำปาสัก และแขวงสาละวัน ตามลำดับ และหากดูปริมาณของชนเผ่าลาวเทิง (มอญ-ขะแม) จะพบว่ามีมากที่สุด คือ แขวงเซกอง รองลงมาคือ แขวงอัตตะปือ และแขวงสาละวัน ตามลำดับ

วิถีเด็ก ถ่ายกับผู้เขียน

หมูจืดที่เลี้ยงแบบอิสระ
บริเวณบ้านจะคำใหญ่ เผาเกรียง
เมืองท่าแดง แขวงเซกอง

ด้วยเหตุที่ สปป. ลาว มีนโยบายเปิดประเทศไม่นาน หลังจากต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูประเทศนานหลายปี กลายเป็นประเทศที่กำลังก้าวสู่การพัฒนาจากที่กล่าวมาข้างต้น สปป. ลาว เป็นประเทศเล็กแต่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่แทบจะเรียกได้ว่าแตกต่างกันสุดกู่ ระหว่างชนชาติลาวลุ่มที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบแถบลุ่มแม่น้ำ กลายเป็นสังคมเมืองที่มีประชากรมากกว่าทุกกลุ่ม ส่วนชนเผ่าลาวเทิง และลาวสูงโดยส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่กับธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติในการทำมาหากิน โดยทั่วไปจะอาศัยอยู่ตามเชิงเขาเขตที่ราบสูงและตามภูเขา วิถีชีวิตยังเป็นแบบดั้งเดิม มีความเชื่อและนับถือผี อาชีพยังต้องหักล้างทางพง ทำไร่ ทำนา และหาของป่าเลี้ยงชีพ ในอดีตเงินแทบจะไม่มี ความหมายในชีวิตประจำวัน รูปแบบของงานศิลปะพื้นบ้านหรืองานหัตถกรรมยังอยู่ในรูปแบบเดิมที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองที่มีมาแต่โบราณ

ปัจจุบันหลังจาก สปป. ลาว เปิดประเทศเริ่มมีกระแสสังคมใหม่ คืบคลานเข้าสู่สังคมของ สปป. ลาว ที่เคยอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน กระแสสังคมใหม่เหล่านี้หลั่งไหลเข้ามาหลายทาง เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติ สื่อทางโทรทัศน์ การโฆษณาสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับชนเผ่าลาวลุ่มนั้นมีปัญหาในการปรับตัวน้อยกว่ากลุ่มชนเผ่าลาวเทิง และลาวสูง ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะชนเผ่าลาวเทิงทางตอนใต้ของ สปป. ลาว ที่กำลังได้รับอิทธิพล อาจพอสรุปได้ ดังนี้

1. วัฒนธรรมการบริโภค

การบริโภคในอดีตที่เคยเป็นแบบเรียบง่าย หาได้ภายในท้องถิ่น ใช้เครื่องปรุงในการประกอบอาหารไม่มากนัก ปัจจุบันส่วนประกอบของเครื่องปรุงต้องมีมากขึ้น มีรูปแบบของอาหารสำเร็จรูป ทั้งแบบกระป๋องแบบซอง มีขนมสมัยใหม่ ทั้งที่ได้รับเป็นของฝากจากนักท่องเที่ยว และจากการเร่ขายของพ่อค้า มีเครื่องดื่มชูกำลัง และเครื่องดื่มประเภทมันมา เข้ามาจำหน่ายในชุมชนสังเกตได้ง่ายในงานประเพณีต่างๆ เช่น งานบุญกินฮีสที่เดิมเคยใช้เหล้าไหที่ชาวบ้านในชนเผ่าทำขึ้นเอง ไม่ต้องซื้อหา เปลี่ยนมาเป็นเบียร์ที่ต้องหาซื้อด้วยเงิน เท่าที่คุยกับชาวบ้านมีงานครั้งหนึ่งบ้านแต่ละหลังจะต้องจ่ายเงินซื้อเบียร์มาเลี้ยงแขกต่างหมู่บ้านประมาณไม่น้อยกว่า 10 กล่อง (12 ขวด ต่อ 1 กล่อง) เพราะชาวบ้านกำลังนิยม

2. วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัย

การสร้างที่อยู่อาศัย หากมีการต้องสร้างบ้านใหม่เริ่มมีหลายชนเผ่าที่มีความสนใจมาใช้บ้านปูนแทนบ้านไม้ และหากมีการต่อเติมบ้านก็จะใช้ปูนและอิฐนี่คือ วิถีที่กำลังเริ่มเปลี่ยนไป

3. วัฒนธรรมการสื่อสาร

จากเดิมที่ต้องเดินทางเพื่อบอกกล่าวเริ่มมีระบบโทรศัพท์มือถือเข้ามา

เกี่ยวข้อนี้ คือ ความสะดวกที่ต้องแลกมาด้วยเงิน

4. วัฒนธรรมการแต่งกายและนุ่งห่ม

จากเดิมที่เคยใช้เสื้อผ้าประจำชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีกรรมวิธีการทอการตัดเย็บด้วยรูปแบบที่สวยงาม ได้ปรับเปลี่ยนมาใช้เสื้อผ้าตามตลาดหลากหลายแฟชั่น ซื้อหาด้วยเงินตรา สำหรับเสื้อผ้าแบบดั้งเดิม แบบที่เคยใช้มาแต่โบราณเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นการแต่งโชว์สำหรับนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวอยากจะได้การแต่งกายชนเผ่าแบบดั้งเดิมจริงๆ คงต้องเดินทางอีกไกลไปยังชนเผ่าที่อยู่ลึกเข้าไปอีกยิ่งใกล้สังคมเมืองยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาก

5. วัฒนธรรมการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

จากเดิมที่เคยพึ่งพาสมุนไพรในท้องถิ่น และการเซ่นไหว้ผี ปัจจุบันเริ่มมีการใช้ยาสมัยใหม่เข้ามาบ้างแต่ก็ยังไม่มากนักส่วนใหญ่เป็นยาสามัญที่มีขายตามท้องตลาด

6. วัฒนธรรมการใช้สิ่งของในครัวเรือน

โลกของพลาสติกเริ่มเข้ามามีบทบาทในครัวเรือน โดยเฉพาะภาชนะต่างๆ การผลิตงานหัตถกรรมหลายอย่างเพื่อใช้ในครัวเรือนเริ่มมีการใช้วัสดุอื่นมาใช้ร่วมเช่น พลาสติก อลูมิเนียม ลวด ไนรอน และอื่นๆ

7. วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสิ่งของ

การแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยเงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในชุมชน ทั้งเงินก๊ีบของ สปป.ลาว เงินบาทของไทย และเงินดอลลาร์ของฝรั่ง ชนเผ่าเริ่มมีการตีค่าของสิ่งของต่างๆ เป็นเงินในสกุลต่างๆ

8. วัฒนธรรมความเชื่อ

จากเดิมที่นับถือผี มายาวนานและรักษาวัฒนธรรมมาอย่างเคร่งครัด เริ่มมีการโยกคลอนเมื่อมีศาสนาต่างๆ เข้ามาเผยแพร่ เกิดการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อใหม่ เป็นการปรับตัวอย่างช้าๆ

9. วัฒนธรรมทางภาษา

เป็นการปรับตัวทางการสื่อสารด้วยภาษาพูดที่เกิดขึ้นระหว่างชนเผ่ากัน นักท่องเที่ยว และการปรับตัวระหว่างภาพของแต่ละชนเผ่าด้วยตนเอง ซึ่งคาดว่าในอนาคตน่าจะเกิดความกลมกลืนทางภาษา ใช้ภาษาที่คนส่วนใหญ่นิยมใช้มากขึ้น

10. วัฒนธรรมในการเล่นและสร้างความบันเทิง

ดนตรีสมัยใหม่ คำร้องสมัยใหม่ รวมทั้งกิจกรรมสร้างความบันเทิงในรูปแบบใหม่ กำลังคืบคลานเข้าสู่ชนเผ่าในสปป.ลาว หลายทิศทาง หลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของแผ่น CD สื่อโทรทัศน์ต่างๆ

11. วัฒนธรรมในการผลิตงานหัตถกรรม

แม้ว่าปัจจุบันหลายชนเผ่ายังมีช่างฝีมือในเชิงหัตถกรรมแบบดั้งเดิม ในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้อยู่มาก ทั้งงานจักสาน งานแกะสลัก งานทอผ้า

งานขึ้นรูปโลหะ แต่หากประเมินจากสภาพปัจจุบันจะเห็นว่ามียัตราลดลงมาก และไม่มีการสืบทอดอย่างจริงจังเช่นในอดีต เป็นไปได้มาก ที่งานหัตถกรรม ที่ต้องใช้ทักษะการผลิตขั้นสูง มีความละเอียดประณีตในการผลิตมากจะค่อยๆ สูญหายไป จะคงเหลือไว้เฉพาะงานฝีมือที่ทำการผลิตสำหรับจำหน่าย และลดคุณภาพต่างๆ ลง และเน้นการผลิตในปริมาณมากๆ เป็นไปตามระบบ สังคมใหม่

12. วัฒนธรรมในการประกอบอาชีพ

จากอดีตที่เคยอยู่กันอย่างพอเพียง ทำแบบพออยู่พอกิน ไม่ต้องดิ้นรน อะไรมากมายเริ่มเข้าสู่สภาวะของการปรับเปลี่ยน เป็นระบบที่ต้องใช้เงินและ แสวงหาวิธีการหารายได้

13. วัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชนเผ่าในลาวตอนใต้

หากพิจารณาโดยรวมแล้วอาจถือได้ว่าเป็นคือ จุดเริ่มต้นที่ชนเผ่าต่างๆ ในลาวตอนใต้กำลังได้รับอิทธิพลมีทั้งผลดีและผลเสียที่ปะปนกันมา ผู้เขียน เชื่อว่าด้วยตำนานของชนเผ่าที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานหลายอย่างอาจจะคงอยู่ ได้ด้วย รากฐานที่มั่นคงน่าจะทนกับกระแสต่างๆ ได้ยาวนาน แต่ก็ก็มีหลายสิ่ง ที่อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดการคงอยู่อย่างเหมาะสม

วิเคราะห์ความแตกต่างของศิลปะพื้นบ้านในลาวตอนใต้

ในลาวตอนใต้ประชากรส่วนใหญ่ คือ ชนชาติลาวเทิงและลาวลุ่ม จากข้อมูลที่ได้ศึกษาในพื้นที่พบว่า ศิลปะพื้นบ้านของทั้ง 2 ชนชาติ มีความแตกต่างกันค่อนข้างมากด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

1. การประกอบอาชีพ ด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และความถนัด ในอาชีพที่แตกต่างกัน ชนชาติลาวลุ่มอาศัยอยู่ตามแถบลุ่มแม่น้ำ และ พื้นที่ราบอาชีพหลักโดยทั่วไปก็คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำธุรกิจต่างๆ และการประมง ส่วนชนชาติ ลาวเทิงอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ ยังคงถางป่าทำไร่ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า ความแตกต่าง ในอาชีพเป็นที่มาของงานศิลปะพื้นบ้านประเภทเครื่องอุปกรณ์ต่างๆ ในการ ประกอบอาชีพที่ต้องแตกต่างกันตามความจำเป็นในการใช้สอย

2. ความเชื่อ จากข้อมูลพบว่าชนชาติลาวลุ่มโดยส่วนใหญ่เลื่อมใส ในพุทธศาสนางานศิลปะพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาก็จะมีมากตามไปด้วย ส่วนชนชาติลาวเทิง โดยส่วนใหญ่นับถือผี มีความเชื่อที่อยู่ในฮีดคองประเพณี การทำพิธีกรรมต่างๆ ก็จะเกิดลักษณะของงานศิลปะพื้นบ้านที่เกี่ยวข้อง หลายชนิด

3. การแต่งกาย ลาวลุ่มทั้งในอดีตและปัจจุบันแม้ว่าจะมีการรับ วัฒนธรรมต่างชาติบ้างมีการแต่งกายให้เป็นไปตามยุคสมัยแต่เมื่อมีงานพิธีการ

ต่างๆก็ ยังคงไว้ ซึ่งวัฒนธรรมที่เคยยึดถือเป็นแบบแผนดั้งเดิมมีการแต่งกายให้เหมาะสมกับลักษณะงาน สวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงาม ด้วยผ้าไหมทอมือ มีลวดลายสีสัน ทั้งแบบสีพื้นและลวดลายดั้งเดิมมีการประยุกต์ให้มีความร่วมสมัยยิ่งขึ้น เครื่องประดับที่อยู่ในความนิยม ก็คือ ทอง เงิน และนาฬิกา สำหรับชนชาตินลาเวียง ชุดประจำเผ่าของแต่ละเผ่าที่ใช้ในงานพิธีโดยส่วนใหญ่จะเป็นผ้าฝ้ายทอมือที่ทอด้วยกี่เอว นอกจากการใช้รูปแบบการแต่งกายที่มีอัตลักษณ์ตามรูปแบบชนเผ่าแล้วยังมีการใช้เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย ทั้งการใช้เหรียญต่างๆ เขี้ยวของสัตว์ โลหะ เงินต่างๆ รวมทั้งสร้อย ลูกปัดหลากสีสัน ซึ่งนิยมใช้หินสี หินเลือดนก มาร้อยเรียงให้สวยงาม บางชนเผ่าก็จะนำโลหะที่เป็นผลพวงมาจากสงครามแปรรูปเป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกายบางชนเผ่าใช้เม็ดลูกปัดพลาสติกมาร้อยเรียงเป็นเครื่องประดับแบบร่วมสมัย

4. วัสดุและกระบวนการผลิตงานศิลปะพื้นบ้าน การที่จะนำสิ่งใดมาผลิตเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ คงต้องดูที่สภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ งานหัตถกรรมส่วนใหญ่ที่มีความงามและมีลักษณะคงทนแข็งแรงจะผลิตมาจากชนชาตินลาเวียง เนื่องจากอยู่กับแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เกิดงานหัตถกรรมทั้งงานไม้ไผ่ เครื่องหวาย ไม้แกะสลัก รวมทั้งการทอผ้า (นิยมใช้กี่เอว) สำหรับชนชาตินลาเวียง ส่วนใหญ่จะเป็นงานทอผ้า (ใช้กี่พื้นเมือง) งานไม้ไผ่ที่ผลิตพอได้ใช้ในครัวเรือนไม่ได้เน้นความงามมากนัก ลักษณะคล้ายคลึงกับงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสานของประเทศไทย

ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 4 ประเด็นข้างต้นคงพอเป็นมูลเหตุให้เห็นได้ว่า เนื่องมาจากการผลิตงานศิลปะพื้นบ้านของ 2 ชนชาติที่อยู่ในลาวตอนใต้ด้วยกัน มีสภาพที่แตกต่างกันในหลายด้าน ดังนั้น อาจพอกล่าวได้ว่า หากต้องการจะศึกษาเรียนรู้งานหัตถกรรมที่เป็นศิลปะพื้นบ้านของลาวตอนใต้ที่มีความพิเศษทางอัตลักษณ์ และมีความแตกต่างจากภาคอีสานของประเทศไทยมากๆ คงต้องศึกษาเรียนรู้จากงานศิลปะพื้นบ้านของชนชาตินลาเวียงในชนเผ่าต่างๆ ตามที่กล่าวเอาไว้ตั้งแต่ตอนต้น

มีคำกล่าวว่า "หากจะดูงานศิลปะพื้นบ้านให้งาม อย่ามองผลงานเหล่านั้นเสมือน กล่องใบหนึ่ง โดยคิดแต่เพียงว่า กล่องใบนี้จะสามารถใส่อะไรได้บ้าง แต่จงมองถึงผู้ผลิตผลงานนั้นว่าคิดอย่างไร สร้างสรรค์งานได้อย่างไร วัฒนธรรมของเขาเป็นอย่างไร และสุดท้ายดูว่ามีความเป็นมาอย่างไร แล้วความงามในศิลปะพื้นบ้านนั้นจะก่อเกิดและมีคุณค่า"

ตั้งแต่ตอนต้นจนถึงบรรทัดนี้ที่ผู้เขียนต้องเขียนโยนลำดับมาให้เห็นตั้งแต่ต้นเพื่อหวังให้ท่านผู้อ่าน ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่างานหัตถกรรมที่เป็นงานศิลปะพื้นบ้านของสปป.ลาว นั้นเขาก่อเกิดมาจากวัฒนธรรมอย่างไร

สภาพพื้นที่ที่ถูกทิ้งระเบิดในสมัยสงคราม
บ้านขมมี เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต

ประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่และยาวนานของสปป.ลาวเป็นอย่างไร รวมทั้งวัฒนธรรมที่หลากหลายของชนเผ่าที่มีจำนวนมากในสปป.ลาวนั้นมีมาน้อยเพียงใด ท่านผู้อ่านจะได้ทราบว่า สปป.ลาว มีภูมิปัญญามากมายที่กระจัดกระจายอยู่ทุกพื้นที่แต่งานศิลปะพื้นบ้านเหล่านั้นในอดีตไม่ได้เป็นไปเพื่อธุรกิจแต่เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน และความเชื่อต่างๆ ผลงานที่ผลิตออกมาจึงค่อนข้างจะปราณีตบรรจง แสดงถึงความใส่ใจในสุขุมรอบคอบของคนผลิตผลงาน แต่หากจะบอกว่างานทุกชิ้นของลาวปราณีตทุกชิ้นก็อาจจะไม่ถูกทั้งหมด เพราะก็ยังมีงานบางส่วน ที่ไม่ต้องการความละเอียด ปราณีตปะปนอยู่บ้าง ที่ถูกอาจจะต้องบอกว่า งานศิลปะพื้นบ้านใดที่ทำการใช้สอยในวิถีชีวิตที่ยาวนานจะต้องผลิตด้วยความละเอียด ประณีตสวยงามและเก็บรักษาเป็นอย่างดี ส่วนงานศิลปะพื้นบ้านใดที่ผลิตเพื่อใช้ในพิธีกรรมเป็นบางครั้ง บางเวลา เช่น งานแกะสลักไม้เป็นตัวแทนของผู้ตายไว้ วางตรงบริเวณหลุมฝังศพก็จะแกะสลักแต่พองามไม่ต้องลงรายละเอียดมากนัก

ในที่นี้จะขอเขียนส่งท้ายถึงงานศิลปะพื้นบ้านที่มีมากในชนชาติลาวเทิงตอนใต้ของสปป. ลาว ที่มีความโดดเด่น และผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันจากกระแสสังคมภายนอกที่กำลังคืบคลานสู่ชนเผ่าใน สปป.ลาว ในเรื่องงานศิลปะพื้นบ้าน 4 ประเภท ดังนี้

การนำเศษเหล็กจากซากเครื่องบินในสมัยสงครามและสายยางมาประยุกต์ใช้ในเครื่องจักสาน

1. เครื่องจักสานลาวเทิง

เมื่อเราเห็นเครื่องจักสานลาวเทิงครั้งแรกทุกคนจะรู้สึกเหมือนกันว่า "โอ้โฮ ทำไมผลิตได้งามวิจิตรตระการตาขนาดนี้ มีความละเอียด ประณีตและสวยงาม และที่สำคัญแทบทุกชิ้นมีสีดำ นี่แหละคืออัตลักษณ์ที่แท้จริงของเครื่องจักสานลาวเทิง (เครื่องจักสานลาวเทิง เป็นคำเรียกขานที่นักท่องเที่ยวเรียกโดยย่ออย่างติดปาก) โดยทั่วไปเครื่องจักสานลาวเทิงมักจะผลิตจากไม้ไผ่ หวาย และต้นคล้า ซึ่งเป็นพืชที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น การผลิตเป็นการสืบทอดงานฝีมือกันมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี ซึ่งเดิมกลุ่มชนชาติลาวเทิงอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของลาวด้วยเหตุที่ต้องหนีภัยสงครามที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ทำให้เกิดการทำลายผลงานศิลปะพื้นบ้านเป็นจำนวนมาก งานที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่อาจเคลื่อนย้ายได้ทั้งหมด คนเผ่าคนแก่เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่อาจเคลื่อนย้ายได้ทั้งหมด คนเผ่าคนแก่ที่เป็นช่างฝีมือดี เริ่มจะหมดไปตามอายุขัยดังนั้น งานฝีมือที่ยังคงให้เห็นในปัจจุบันจึงเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้นจากลักษณะของผลิตภัณฑ์ ที่ยังคงอยู่อาจพอบอกได้ถึงความรู้ความสามารถและสภาพจิตใจของคนทำที่มีลักษณะใจเย็นสุขุมรอบคอบมากกว่าคนทั่วไป หลายส่วนในงานจักสาน

ได้มีการเลือกใช้ลายสานที่หลากหลายมากกว่า 3 ลายสาน การถัก การมัด อาจจะดูเหมือนเกินความจำเป็น แต่เมื่อพิจารณาดูให้ถ่องแท้จะค้นพบเหตุผลในความเพียรพยายาม ถัก ทอ สาน การใช้วัสดุธรรมชาติหลายอย่าง มารวมกันอย่างมีเหตุผล งานจักสานลาวเทิงจึงมีเสน่ห์ที่ความปราณีตสวยงาม และประโยชน์ใช้สอยที่เป็นรูปแบบออกแบบประสมค์ ทั้งการตั้งอยู่กับที่และการสพายหลังเดินทาง มีอายุการใช้งานที่คงทนถาวร สามารถซ่อมแซมได้

แต่สิ่งที่น่าสนใจเมื่อโลกภายนอก ก้าวเข้าสู่นานาชาติลาวเทิง เกิดความเปลี่ยนแปลงที่พบเห็นได้ทันทีใน 2 ลักษณะ คือ 1) เกิดระบบการซื้อขายผลิตภัณฑ์จากไม้เคยคิดจะขายเพราะต้องผลิตเอาไว้ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน และต้องเก็บไว้ใช้อย่างยาวนานเป็นมรดกตกทอดเปลี่ยนเป็นต้องตีราคาสิ่งของที่อยู่ในวิถีชีวิตเป็นเงินในสกุลต่างๆ ทั้งเงินกีบ เงินบาท และเงินดอลลาร์ห์ โดยมีนักท่องเที่ยว หรือ พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนด 2) เกิดการผลิตใหม่ และบางส่วนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น พลาสติก ไนรอน โลหะ เข้ามาเสริม มาร่วมในการผลิต ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในผลงาน ศิลปะพื้นบ้านดั้งเดิม ความเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะดังกล่าวกำลังผลักดันให้เกิดการผลิตหรือจำหน่ายซึ่งต้องลดคุณภาพลงและเพิ่มปริมาณตามกระแสความต้องการจากภายนอก สิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมอาจจะต้องเปลี่ยนไป

2. ผ้าทอมือ

ในอดีตชนเผ่าลาวเทิงจะผลิตผ้าเป็นตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก และเป็นการผลิตเพื่อใช้เองเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นจะเป็นการผลิตเพื่อไว้ใช้ในงานแต่งงาน งานพิธีต่างๆ บ้าง หรือบางชนเผ่ามองไกลถึงการทอผ้าผืนใหญ่เพื่อเตรียมสำหรับห่อศพของตนเอง โดยรวมอาจกล่าวได้ว่าความสามารถในการทอผ้า มีอยู่ในวิถีชีวิตของหญิงชนชาติลาวเทิงแทบทุกคนแล้ว อัตลักษณ์ที่มองเห็นได้ชัดเจนคือ การใช้สี ลวดลาย และการตกแต่งผืนผ้าด้วยลูกบิด แต่ละชนเผ่าจะมีรูปแบบของลายผ้าที่ต่างกัน แม้ว่าลักษณะลายจะนิยมใช้ลายขวางเป็นลายหลัก แต่ก็จะมีการสร้างลายเสริม เพื่อสร้างความงามที่ต่างกัน เช่น นำลายมาจากธรรมชาติ ที่มีในท้องถิ่น ทั้งที่มาจากลักษณะของดอกไม้ สัตว์และแมลงต่างๆ ปัจจุบันก็มีการใช้ลายที่พบเห็นจากเหตุการณ์ต่างๆ มาทอเป็นลายผ้า เช่น เครื่องบิน ที่เกิดจากการพบในสงคราม เครื่องหมายกาชาดต่างๆ เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจ ห่วง ก็ คือ วัฒนธรรมการซื้อผ้าจากตลาดที่ทอในระบบอุตสาหกรรม มาใช้แทนของเดิมและกำลังเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการผลิตผ้าเพื่อใช้ เป็นผลิตเพื่อขายให้นักท่องเที่ยว สำหรับตัวเองต้องใช้ผ้าจากตลาด คนผลิตเริ่มจะลดน้อยลงไปเรื่อยๆ สำหรับชนเผ่าที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิม

ไว้ก็จะอยู่ลึก ในพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงลำบาก

3. เครื่องประดับชนเผ่าลาวเทิง

จุดประสงค์ของการใช้เครื่องประดับในชนเผ่าโดยทั่วไป อาจจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ช่วยเสริมความงามทั้งการใช้แบบทั่วไปในชีวิตประจำวัน และใช้ในงานพิธี 2) เสริมสิริมงคล และป้องกันสิ่งชั่วร้ายตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาในอดีต นิยมใช้เครื่องประดับจากแร่ธาตุ ที่หาได้ในท้องถิ่น ประเภทหินต่างๆ เครื่องประดับจากเขี้ยวของสัตว์ เครื่องประดับจากพืช ประเภทว่านยาต่างๆ และเครื่องประดับจากโลหะ ประเภทตะกั่ว อลูมิเนียม ทองเหลือง และ เงิน นำมาประดิษฐ์ให้สวยงาม เป็นกำไล สร้อยคอ สร้อยลูกปัด เข็มขัด ตุ่มหู รวมทั้งการประยุกต์ดัดแปลงประดับตกแต่งบนผืนผ้า และตกแต่งบนสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ถือได้ว่าชนเผ่าลาวเทิง นั้นไม่ธรรมดาในเรื่องของความงาม และการสร้างศิลปะเครื่องประดับให้เป็นอัตลักษณ์

ปัจจุบันที่เปลี่ยนไป เครื่องประดับเริ่มมีการแปรสภาพ ทางด้านวัสดุ จากของดั้งเดิมเป็นของสมัยใหม่ เมื่อมีโรงงานผลิตลูกปัดหลากสีส่นออกมาจำหน่ายของเดิมถูกตามซื้อจากบุคคลภายนอกในราคาตามความพอใจ จึงเป็นที่น่าเสียดายหากไม่มีใครตามเก็บข้อมูลความงามของเครื่องประดับดั้งเดิมเหล่านี้เอาไว้

4. ไม้แกะสลักชนเผ่าลาวเทิง

หากพูดถึงชนเผ่าที่มีการแกะสลัก คนมักจะนึกถึงเผ่าตะไถ่ ซึ่งเดิมเป็นการแกะสลักเพื่อใช้ในการส่งศพ ที่เราเรียกว่า ส่งสภานต์ (ฌาปนกิจศพ) โดยแกะสลักเป็นตัวแทนผู้ตายไว้ในพิธีกรรมปัจจุบันเปลี่ยนเป็นแกะสลักเพื่อการจำหน่ายในเชิงธุรกิจโดยเนื้อแท้ของงานแกะสลักไม้มีอยู่ทั่วไปในทุกชนเผ่า แต่เป็นการแกะสลักที่ปะปนอยู่ในงาน ประเภทสถาปัตยกรรมอาคารสถานที่ต่างๆ ทั้งบ้านเรือนและหอดูผี รวมทั้งการแกะสลักที่แทรกอยู่กับสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ลักษณะของลายแกะสลักต่างๆ มีความคล้ายคลึงกับลายที่พบเห็นบนผืนผ้า

ด้วยเหตุที่ สปป.ลาว ยังมีธรรมชาติอยู่มาก ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ งานแกะสลักไม้หลายชนเผ่าเริ่มให้ความสนใจในการนำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจมากขึ้น สนองตอบลูกค้าที่นิยมของเก่า ผู้ผลิตก็แสวงหาวิธีทำให้เก่าโดย วิธีการเผาไฟ รมควัน เสร็จแล้ว ทา หรือแช่ด้วยดินโคลนให้ดูเหมือนของเก่า นี่คือสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไปตามร้านค้า ชายแดนต่างๆ

ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่า ชนเผ่าในลาวตอนใต้ โดยเฉพาะชนเผ่าลาวเทิง ปัจจุบันอยู่ในสภาวะของการปรับเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและกระแสสังคมใหม่จากภายนอกจากสภาวะที่เคยดำรงอยู่แบบพอเพียงไม่มีหนี้สิน เงินได้เข้ามามีบทบาทระบบการค้าธุรกิจกับนักท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทอย่างเลี่ยน

ไม่ได้ ความเหมาะสมในการดำรงคงอยู่ในอนาคต ยากแก่การคาดเดา

วัฒนธรรมดั้งเดิมจะรักษาไว้ได้นานเท่าใด และมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชนเผ่า่นั้น ที่จะเลือกสิ่งดีไว้และหาวิธีกำจัดสิ่งที่ไม่ดีจากภายนอกออกไปเพื่อรักษาสิ่งที่ดี เอาไว้ให้คงอยู่อย่างยาวนานอย่าให้เป็นเหมือนกับหลายประเทศที่เดินผิดเส้นทาง อยากจะปรับวัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมให้เป็นวัฒนธรรมเดียว ทั้งรากเหง้าที่ฝังมาเอาไว้ เปรียบเหมือนลูกกำพร้าที่ไม่รู้ผู้ให้กำเนิด เพราะวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าหรือชาติพันธุ์นั้นคือของดี นักท่องเที่ยวที่หลั่งไหลนำเงินตราเข้าสู่ชุมชนก็ด้วยเหตุที่อยากจะรู้ อยากจะดู และชื่นชมวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง เป็นเสน่ห์ของประเทศที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์ให้ เพียงแต่คิดสักนิดให้หาช่องทางในการปรับตัวที่เหมาะสมในรูปแบบของตนเอง ขอฝากข้อคิดไว้เพียงเท่านี้ครับ

ศาลากวนเผ่ากะตุ บ้านกันตอน เมืองท่าแขก แขวงเชียงทอง

ความเคลื่อนไหวในงานหัตถกรรมลาว

ชนัญญา จุลลัษเฐียร

ภายใต้กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี จังหวะชีวิตที่รีบเร่ง ทำให้หลายคนเริ่มเรียกร้องหาธรรมชาติมากขึ้น ทั้งการแสวงหาจากสถานที่ท่องเที่ยว การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ หรือแม้แต่การให้คุณค่าแก่งานหัตถกรรมทำมือที่ชาวต่างชาติเรียกว่างานแฮนด์เมดที่ทำให้รู้สึกถึงการตั้งธรรมชาติเข้ามาใกล้ชิด เหตุเพราะงานหัตถกรรมเป็นงานที่สร้างขึ้นทีละชิ้นด้วยน้ำมือมนุษย์ อาศัยเวลา ทักษะ และความมุ่งมั่นเพียร จนสำเร็จเป็นชิ้นงานที่สร้างความอัศจรรย์ใจให้เกิดแก่ผู้เสพงานหัตถกรรม จนหลายประเทศได้ใช้ความพิเศษของผลงานหัตถกรรมเป็นจุดดึงดูดเชื้อเชิญให้ผู้คนจากทั่วโลกเข้ามาสัมผัสกระบวนการสร้างงานฝีมือและวิถีชีวิตชาวชนบท กลายเป็นส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นการส่งออกกับที่ เพิ่มรายได้เข้าสู่ประเทศไปถึงชุมชน

สปป.ลาว ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญกับต้นทุนเชิงช่างหัตถกรรมของช่างฝีมือในประเทศ ที่ส่วนหนึ่งได้สืบทอดส่งต่อทักษะความชำนาญที่ฝึกฝนถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นวิถีของครอบครัว และเชื้อเชิญให้ผู้คนในประเทศที่เจริญด้านอุตสาหกรรมเข้ามาสัมผัสคุณค่าแห่งงานฝีมือหัตถกรรมลาว โดยทุกปีจะมีการจัดงาน "มหกรรมฝีมือ หัตถกรรมลาว" ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมงานหัตถกรรมลาวให้เป็นที่รู้จัก และเป็นเสมือนเวที

ภาพการแสดงการฟ้อนรำ ขบวนแห่เฉลิมฉลอง และการแสดงแบบชุดแต่งกายประจำเผ่าของชาวเทิง ในงาน "มหกรรมฝีมือ หัตถกรรมลาว" ครั้งที่ 5 ณ โรงแรมจำปาสักพาลาส เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

ภาพแสดงแบบชุดแต่งกายประยุกต์ ชุดเด็ก ชุดสากล ในงาน "มหกรรมฝีมือ หัตถกรรมลาว"

แลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนางานหัตถกรรมระหว่างกัน เปรียบแล้วก็คล้ายคลึงกับงาน OTOP ของบ้านเรา เพราะเป็นงานที่อาศัยความร่วมมือจากการสนับสนุนของรัฐบาลลาว โดยการร่วมมือกันระหว่างสมาคมหัตถกรรมลาว สภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาว กระทรวงอุตสาหกรรมและหัตถกรรม กับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งล่าสุดจัดขึ้นเป็นปีที่ 5 แล้ว เมื่อวันที่ 24-26 พฤศจิกายน 2549 ที่ผ่านมา ณ โรงแรมจำปาสัก พาเลส เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่มีการจัดงานในพื้นที่ลาวตอนใต้ โดยงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย "สร้างและอนุรักษ์" ของรัฐบาลลาว ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างระบบงานเพื่อให้สามารถช่วยชาวช่างหัตถกรรมและกลุ่มการผลิตต่างๆ โดยมีการฝึกอบรมด้านวิชาการ การออกแบบ สร้างครุฝึก จัดหาวัสดุอุปกรณ์ จัดทำฐานข้อมูล และการจัดแสดง ส่วนงานด้านการอนุรักษ์ จะเป็นการอนุรักษ์งานหัตถกรรมแบบมีชีวิตชีวา ซึ่งรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมยังแหล่งผลิตจริง โดยปัจจุบันงานหัตถกรรมที่ได้เสนอตลาดได้แก่ ผ้าทอมือ ผลิตภัณฑ์จากไม้ ไม้ไผ่ หวาย กระดาษพื้นเมือง เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์โลหะและอัญมณี เครื่องปั้นดินเผา และของที่ระลึก เป็นต้น ที่สำคัญงาน "มหกรรมฝีมือ

ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลาวเที้งร่วมสมัย ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลาวเที้ง และร้านค้าภายในงาน"มหกรรมฝีมือ หัตถกรรมลาว"

หัตถกรรมลาว" ในครั้งล่าสุดนี้ มีทีมหลักอยู่ทำงานหัตถกรรมของชาวลาวเทิง ซึ่งเป็นหนึ่งในสามชนชาติกลุ่มใหญ่ของ สปป.ลาว โดยมีการนำเอาผ้าทอของชาวลาวเทิงมาประยุกต์เป็นแฟชั่นร่วมสมัย ร่วมกับการเดินแบบ การแต่งกายดั้งเดิมของแต่ละชนเผ่า สวมใส่เครื่องประดับที่ใกล้เคียงของดั้งเดิม สะพายเครื่องจักสานจำลองวิถีชีวิตประจำวัน และศาสตราวุธที่เคยใช้ เช่น หอกและโล่ และมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จจากผ้าทอลาวเทิง ทั้งชุดเด็ก ผู้ใหญ่ เครื่องประกอบแต่งกาย เช่น กระเป๋า รองเท้า ของตกแต่งบ้าน เช่น ปลูกหมอน ร่วมกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมอื่นจากทั่วประเทศ

รัฐบาลลาว มีความคาดหวังต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของลาว โดยตั้งเป้าว่า เมื่อถึงปี คศ. 2010 ผลผลิตจะขยายตัว 20% ต่อปี มีมูลค่าการส่งออกมากกว่า 20 ล้านดอลลาร์ และต่อเนื่องจนถึงปี 2020 ผลผลิตของแขนงหัตถกรรมจะขยายตัวเฉลี่ย 15% ต่อปี มีมูลค่าการส่งออกมากกว่า 30 ล้านดอลลาร์ ซึ่งในปัจจุบัน อิงตามตัวเลขสถิติของสมาคมหัตถกรรมลาว สินค้าหัตถกรรมส่งออกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คือในปี 1995/96 มีมูลค่า 118,000 ดอลลาร์, ปี 2001/02 มีมูลค่า 2.7 ล้านดอลลาร์, ปี 2002/03 มีมูลค่า 5 ล้านดอลลาร์, ปี 2003/04 มีมูลค่า 10 ล้านดอลลาร์ และปี 2004/05 มากกว่า 15 ล้านดอลลาร์ ผลิตภัณฑ์ส่งออกส่วนใหญ่ได้แก่ ผ้าฝ้ายจากฝ้ายและไหม งานหัตถกรรมจากไม้ (งานแกะสลัก หวาย ไม้ป้องกันกระดาดสา) เครื่องเงิน เครื่องทองและของที่ระลึก

เมื่อศึกษาให้ลึกลงไปเราจะพบว่า ความเคลื่อนไหวเหล่านี้มิได้ไกลตัวคนไทยแต่อย่างใด เพราะสินค้าหัตถกรรมจากประเทศลาว เป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยเช่นกัน จากรายงานสถิตินักท่องเที่ยวใน สปป.ลาว ที่จัดทำโดยองค์การท่องเที่ยวแห่งชาติ ระบุว่า ตลอด 4 ปีนับตั้งแต่ปี 2002-2005 ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยวใช้จ่ายในลาวสูงสุด โดยมีสัดส่วนเกินครึ่งหนึ่งทั้ง 4 ปีเมื่อเทียบกับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาติอื่นที่เข้าไปท่องเที่ยวใน สปป.ลาว ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงการจัดลำดับสิบประเทศที่มีการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวใน สปป.ลาว สูงสุด ประจำปี 2002-2005 (Top ten generating markets, 2002-2005: Table ranks country by tourist expenditures, not total arrivals)

อันดับ/ปี	2002	จำนวน	%		2003	จำนวน	%
1	ไทย	442,766	63		ไทย	377,748	59
2	อเมริกา	35,734	5		อเมริกา	30,133	5
3	ฝรั่งเศส	26,748	4		ฝรั่งเศส	23,958	4
4	อังกฤษ	21,749	3		อังกฤษ	22,541	4
5	ญี่ปุ่น	19,801	3		ญี่ปุ่น	17,166	3
6	เยอรมนี	12,777	2		เยอรมนี	41,594	7
7	ออสเตรเลีย	12,611	2		ออสเตรเลีย	12,146	2
8	แคนาดา	9,060	1		แคนาดา	11,697	2
9	เวียดนาม	71,001	11		เวียดนาม	8,006	1
10	จีน	21,724	3		จีน	21,232	3
อื่นๆ	81,691	12			อื่นๆ	70,140	11
อันดับ/ปี	2004	จำนวน	%		2005	จำนวน	%
1	ไทย	489,677	55		ไทย	603,189	55
2	อเมริกา	37,181	4		อเมริกา	47,427	4
3	ฝรั่งเศส	27,806	3		ฝรั่งเศส	35,371	3
4	อังกฤษ	27,402	3		อังกฤษ	35,371	3
5	ญี่ปุ่น	20,319	2		ญี่ปุ่น	29,977	2
6	เวียดนาม	130,716	15		เวียดนาม	165,151	15
7	เยอรมนี	14,009	2		เยอรมนี	16,752	2
8	ออสเตรเลีย	15,149	2		ออสเตรเลีย	20,323	2
9	แคนาดา	9,048	1		แคนาดา	11,447	1
10	จีน	33,019	4		จีน	39,210	4
อื่นๆ	90,380	10			อื่นๆ	103,867	9

ที่มา : Lao national tourism administration. 2005: 14

ในระยะเวลาที่ผ่านมา สินค้าหัตถกรรมของชาวลาวเทิงยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักมากนักในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทย เพราะจากข้อมูลในรายงานขององค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สปป.ลาว ปี 2005 ที่รวบรวมข้อมูลย้อนหลัง 4 ปี ระบุว่านักท่องเที่ยวมากกว่า 90% นิยมเดินทางท่องเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือหลวงพระบาง ทำให้งานหัตถกรรมของชาวลาวเทิง ซึ่งส่วนใหญ่ผลิตและจำหน่ายอยู่ในพื้นที่ลาวตอนใต้ มีเพียงบางส่วนที่ส่งไปขายยังต่างแขวง และตลาดรอยต่อตะเข็บชายแดนเช่นที่ด่านวังเต่า แขวงจำปาสัก ติดกับช่องเม็ก จ.อุบลราชธานี ก็มีสินค้าหัตถกรรมของชาวลาวเทิงอยู่ไม่มากเมื่อเทียบกับร้านค้าหัตถกรรมอื่นๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าหัตถกรรมของชาวลาวลุ่ม ได้แก่ ผ้าทอมือลวดลายวิจิตรงดงาม และสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ

โดยร้านที่จำหน่ายสินค้าหัตถกรรมชาวลาวเทิงจะตอบสนองกลุ่มเฉพาะที่นิยมสะสมของเก่ามากกว่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ผ้าเก่า และเครื่องจักสานชนิดต่าง ๆ ของชาวลาวเทิง เป็นต้น

ส่วนผ้าลาวเทิงที่ทอขึ้นใหม่ จากการสอบถามผู้จำหน่ายสินค้าผ้าทอลาวเทิงแบบใหม่ที่มีสีสดใสดูฉูดฉาด กล่าวว่ายังไม่มีใครเป็นที่นิยมมากนัก แต่เมื่อมีการสนับสนุนจากภาครัฐเช่นนี้ เชื่อแน่ว่าต่อไปสินค้าหัตถกรรมชาวลาวเทิง เช่นผ้าทอ จะได้รับการพัฒนามากขึ้น โดยดูจากความพยายามปรับเปลี่ยนเป็นสินค้าตามสมัยนิยม เช่นปกหมอน และกระเป๋า ตลอดจนนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสมัยใหม่

สินค้าผ้าทอมือชาวลาวเทิงแบบใหม่ที่จำหน่ายยังตลาดตะเข็บชายแดน ชองเม็ก

งานหัตถกรรมชาวลาวเทิงจึงเป็นจุดขายที่กำลังได้รับการสนับสนุนในขณะนี้ ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะในระยะหลังที่ผ่านมามีนักวิจัยเข้าไปศึกษางานหัตถกรรมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวลาวเทิงมากขึ้น ทั้งการเข้าพบปะขอความคิดเห็นจากผู้บริหารในสมาคมหัตถกรรมลาว และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ จึงมีความเป็นไปได้ว่าได้เกิดการตื่นตัวในงานหัตถกรรมของชาวลาวเทิงมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมืออันดีของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน เป็นภูมิคุ้มกันให้คนหนุ่ม-สาวในลาวเห็นความสำคัญและอนาคตของการเป็นช่างหัตถกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้เกิดความภาคภูมิใจ และสืบสานงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. ชุดประวัติศาสตร์สำหรับประชาชน ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2548.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. ภาษาของนานาชนเผ่าในแขวงเซกอง ลาวใต้. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์, 2544.
- พิษณุ จันทรวีทัน. กงสุลไทยในเมืองลาว. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์, 2548.
- มารุต อัมรานนท์. แนวทางในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ในวารสารสถาบันวิจัย ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 1 (2) มกราคม-มิถุนายน 2543.
- มัทรียา ธาราทรัพย์. คู่มือนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อิติตตา, 2548.
- วัฒน์ จูทะวิภาต. ศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลิปประภา, 2545.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : บริษัทคอมแพคท์พริ้น จำกัด. 2539.
- ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ. บรรดาชนเผ่าใน สปป. ลาว. กองทุนแคนาดาเพื่อการพัฒนากลุ่มชนเผ่า : โรงพิมพ์มณฑาทูลาด, 2005.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. โครงการสารคดีลาวตอนล่าง "สะพานนะเขต สาละวัน เซกอง จำปาสัก และอัตตะปือ : ห้าแขวงลาวตอนล่าง". สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ : บริษัท ดรีมแคชเชอร์ กราฟฟิค จำกัด. 2544.
- สิมพานัน ไซยะวง และคณะ. การศึกษาค้นคว้าเครื่องใช้ประจำวันของชนเผ่าในแขวงเซกอง. สถาบันค้นคว้า วัฒนธรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม นครหลวงเวียงจันทน์ : โรงพิมพ์มณฑาทูลาด, 2005.

ผู้เกี่ยวข้องในโครงการ

รศ. ดร. วิโรฒ ศรีสุโร
ที่ปรึกษาโครงการฯ
คณบดีผู้ก่อตั้ง
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ดร. ศักดิ์ชาย ลิกขา
ที่ปรึกษาโครงการฯ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม
อาจารย์ประจำคณะศิลปประยุกต์
และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประทับใจ ลิกขา
หัวหน้าโครงการฯ
อาจารย์ประจำคณะศิลปประยุกต์
และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มลินี พินิจ
อาจารย์ประจำ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว
นักศึกษาระดับปริญญาโท
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชัยบพิธ พลศรี
อาจารย์ประจำคณะศิลปประยุกต์
และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ศุภลักษณ์ มาคุณตน
ผู้ร่วมโครงการฯ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชนัญญา จุลลัษเสถียร
นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สมโชค หอมจันทร์
เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

นิกร ทองไห่
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการโรงงาน

นักศึกษา
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

85 ถ.สดมภ์ ต.เมืองศรีโค อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 34190

โทร. 0-4535-3782, 0-4535-3780

www.ubu.ac.th/~faadubu